

The Institute of
Internal Auditors

Foreningen af Interne Revisorer

Nummer 34 ✠ December 2006 ✠ 11. årgang

INFO

The objective of Internal Audit is to provide independent quality assurance in all business areas, including the bank's essential IT activities and to add value by improving the organisations operations.

INTERNAL AUDIT – AUDITOR & IT AUDITOR

Saxo Bank is rapidly growing, and in order to meet the increasing requirements Internal Audit is up-scaling and expects to establish 5-7 new positions in the coming 12 months. Internal Audit is today a team of 5, located at our office in Tuborg Havn. You will be reporting to the Chief Audit Executive.

Your main responsibilities as Auditor or IT Auditor will be:

- Participation in, contribution to and reporting of audit work as laid out in the audit plans for Internal Audit
- Contribute to the development of overall audit plans for Internal Audit
- Participation in audit co-ordination with external audit
- Participation in continuous improvement of audit templates and tools for Internal Audit
- Facilitation and implementation of Risk Management processes, Internal Controls and Corporate Government processes

We are looking for candidates who have experience within auditing (internal/external) or who has other relevant experience, e.g. from a management position in a financial institution or from a Project Manager/Consultant position.

Qualifications:

- Relevant educational background, preferably Cand. Merc. Aud. or another relevant master degree
- At least 5 years of working experience
- Good communication skills
- English proficiency required to use English as your daily working language

CIA or CISA Certification is an advantage but not a requirement

We offer a great job opportunity in a growing organization, where you will be able to influence the processes and procedures in a young and dynamic environment. We offer an attractive salary and bonus package and a commitment to help you grow professionally and personally.

Please forward your application and CV in Danish or English through our website, www.saxobank.com. For further information about the position please contact Chief Audit Executive Lars Nybro Munksgaard at + 45 39 77 42 99.

SAXO BANK A/S | Smakkedalen 2 | 2820 Gentofte | Denmark
Telephone 39 77 40 00 | jobs.saxobank.com

INFOs redaktion:

Ansvarshavende redaktør:
 Chief Internal Auditor Ane Marie Christensen
 ☎ 33 33 10 75
 E-mail: ane.marie.christensen@nordea.com
 Nordea

Øvrig redaktion:

VP Internal Audit Vibeke Aggerholm
 ☎ 33 27 12 26
 E-mail: vibeke.aggerholm@carlsberg.com
 Carlsberg Breweries

Revisor Bente Hallberg
 ☎ 36 78 22 87
 E-mail: iia.redaktion@mail.dk
 Post Danmark

Revisor Brian Hansen
 ☎ 33 63 66 03
 E-mail: brh@nationalbanken.dk
 Danmarks Nationalbank

Revisor Henning Funck Nielsen
 ☎ 44 20 30 89
 E-mail: henning.nielsen@tryg.dk
 TrygVesta

Revisionschef Louise Claudi Nørregaard
 ☎ 33 74 80 13
 E-mail: lcn@pension.dk
 PensionDanmark

Revisor Birgitte R. Svenningsen
 ☎ 39 77 41 30
 E-mail: bsv@saxobank.com
 Saxo Bank

Revisor Pui Fong Yau
 ☎ 32 66 20 74
 E-mail: pui.fong.yau@danisco.com
 Danisco

Foreningens og redaktionens adresse:

Nordea A/S
 Foreningen af Interne Revisorer (IIA)
 Att: Chief Internal Auditor Ane Marie Christensen
 Strandgade 3, PO Box 850
 0900 København C

Synspunkter, der kommer til udtryk i medlemsbladet, behøver ikke nødvendigvis at svare til bestyrelsens opfattelse eller være udtryk for foreningens officielle standpunkt.

Indhold:

Leder	2
Nyt fra bestyrelsen	2
Aktivitetskalender	3
Kursuskalender	3
Medlemsmøder i IIA	4
Information fra IIA i Orlando	5
Artikler	
Den interne revision i den finansielle sektor	5
Intern Revisions påtegning på årsrapporten best practice? – ikke i Codan	8
Intern revision i danske virksomheder:	
Karakteristika og konsekvenser.	12
Revisorkommissionens forslag til ny revisorlov	16
Implementering af MiFIDs egnetheds- og hensigtsmæssighedstests i Danmark	19
Søjle 2 og 3 i Basel II-regelsættet medfører også væsentlige udfordringer	22
Præsentation af IIA standarder	28
ECIIA, årskonference i Finland	32
Nye medlemmer	33
”Bagsmækken”	34
Indeks over artikler m.v., der er bragt i INFO, nr. 32, 33 og 34/2006	36

Lederv/ *Claus Okholm***Fremtidens interne revision**

Hvad er udsigterne for intern revision? Bliver vi mere finansielle revisorer eller mere operationelle revisorer? Hvorledes udvikler vores arbejdsområde sig? Kan vi matche de stigende krav til faglige kompetencer? Kan vi opretholde kravet om uafhængighed af daglig ledelse? Og er vi gode nok til at kommunikere med virksomhedens bestyrelse?

Spørgsmålene er mange, og det er vigtigt at fokusere på disse emner. I den finansielle sektor har der i mange år været detaljerede regler om intern revision. Disse regler og den danske model for intern revision har undergået et ”hovedeftersyn” hos Finanstilsynet, og resultatet er offentliggjort i en rapport. Resultatet af arbejdet har været tilfredsstillende, og der er nye lovbestemmelser undervejs, som styrker funktionen intern revision. Bl.a. kan vi fremover forvente et tættere bånd mellem intern revision og virksomhedens bestyrelse, og krav til løbende efteruddannelse og kompetence strammes op.

Begrundelserne for en effektiv, objektiv og uafhængig intern revision er mange. I den finansielle sektor har der i mange år været tradition for intern revision, hvor samarbejdet mellem intern og ekstern revision har medført en omfattende og økonomisk fordelagtig revision for virksomhederne. Dette skal ses i lyset af den høje grad af kompleksitet i finansielle virksomheder, hvor intern revisions daglige gang i virksomheden har givet mulighed for en grundig gennemgang og vurdering af forretningsmæssige risici samt processer og interne kontroller i virksomhedens forretningsgange. De stigende krav til hurtig regnskabsrapportering af måneds-, kvartals- og årsrapporter stiller krav om en god validitet i bogføring og fødesystemer. Dette forudsætter en rettidig og detaljeret revision i løbet af regnskabsåret, og her er intern revision den optimale partner, idet en løbende og detaljeret revision kan styrke troværdigheden af regnskabsrapporteringen. Endelig kan nævnes den internationale udvikling, hvor det kan konkluderes, at de internationale tendenser peger i retning af en styrket rolle og placering for intern revision.

I dette nummer af INFO gennemgår direktør for Finanstilsynet Henrik Bjerre-Nielsen den offentliggjorte

rapport fra Finanstilsynet om ”Den interne revision i den finansielle sektor” og de tiltag, som kommer i revisionsbekendtgørelsen. Endvidere gennemgår Ph.D. studerende Marika Arena og lektor i revision Kim Klarskov Jeppesen, Copenhagen Business School en række karakteristika og konsekvenser for intern revision i danske virksomheder. Endelig berører koncernrevisionschef Anne Jæger intern revisions påtegning på årsrapporten og Codan’s valg af løsning.

Rigtig god læselyst !

Nyt fra bestyrelsenv/ *Ane Marie Christensen*

Bestyrelsen afholdt lørdag, den 4. november 2006 et strategiseminar på Havreholm. I henhold til bestyrelsens forretningsorden skal et sådant møde afholdes hvert efterår med henblik på at justere og opdatere strategi og planlægning.

Bestyrelsen havde bedt Lars Kiertzner om at forberede mødet og være facilitator og referent. Vi havde naturligvis også inviteret vores nye konsulent Bjarne Frandsen til at deltage.

Vi havde forinden besluttet, at vi ville koncentrere os om følgende emnekredse:

1. *Foreningens synlighed/markedsføring*
2. *Foreningens interne organisering og rolle*
3. *Uddannelse*

Mødet var præget af en livlig debat og med Lars Kiertzners professionelle styring og medvirken nåede vi faktisk frem til en rigtig god handlingsplan, som vi allerede er i fuld gang med at gennemføre. Der henvises her til den detaljerede beskrivelse, som er lagt på vores hjemmeside.

Jeg kan yderligere orientere om, at undertegnede og Claus Okholm den 14. november har haft et uformelt møde med FSR. Mødet forløb positivt. Vi drøftede især de udfordringer, som implementeringen af IFRS har givet for virksomheder og revisorer, og meget naturligt var uddannelse et emne, som begge parter var interesseret i. Claus Okholm repræsenterede efterfølgende den 30. november foreningen i et møde med samarbejdsudvalget (FSR, DISIF og IIA).

Afslutningsvis vil bestyrelsen gerne benytte lejligheden til at takke alle de medlemmer, der gør en stor indsats i vores udvalg o.s.v. Vi vil også ønske alle foreningens medlemmer og læsere af INFO en glædelig jul og et rigtig godt nytår.

Aktivitetskalender

IIA byder i 2007 på række spændende medlemsmøder. Emnerne for medlemsmøderne er endnu ikke helt fastlagt. Der vil blive tale om aktuelle emner, som er relevante for enhver intern revisor.

Medlemsmøderne vil foregå på følgende datoer:

07. marts 2007
18. april 2007
02. maj 2007
23. maj 2007, IIA årskonference
12. september 2007
24. oktober 2007
28. november 2007

Reserver allerede nu disse datoer i din kalender, således at du har mulighed for at deltage i møderne og holde dig opdateret på aktuelle emner inden for revision.

Foreningen sender indbydelser ud til medlemsmøderne ca. 2 - 3 uger før deres afholdelse (eller afholdelsestidspunkt).

Tilmelding til medlemsmøder skal foretages via foreningens hjemmeside www.iaa.dk under rubrikken "Uddannelse". Tilmeldingsfristen er angivet på hjemmesiden og vil typisk være ca. 1 uge før afholdelse af medlemsmødet.

Kursuskalender

IIA planlægger at tilbyde flere spændende kurser og konferencer i 2007 i lighed med 2006. Det omfatter såvel spændende kursus- og konferencetilbud for den brede kreds af interne revisorer som tilbagevendende opdateringskurser for bank-, forsikring- og realkreditrevisorer.

På nuværende tidspunkt er følgende datoer afsat til kurser/konferencer for den brede kreds af interne revisorer:

19. - 20. marts 2007
28. august 2007

Emnerne for kurserne er endnu ikke fastlagt, men det er en god idé at reservere datoerne i din kalender allerede nu, således at du sikrer, at du har mulighed for at deltage, såfremt emnerne er relevante for dig.

Kurser

Ud over ovennævnte er følgende kursus planlagt:

12.04.2007	Kursus for Realkreditrevisorer Sted: Sjælland Gruppe: Realkredit
------------	---

Tilmelding til kurser skal foretages via foreningens hjemmeside www.iaa.dk under rubrikken "Uddannelse". Tilmeldingsfristen er angivet på hjemmesiden.

Certificeringseksamener

CIA, CGAP, CCSA og CFSA eksamen gennemføres i maj og november måned hvert år. De næstkommende eksamener afholdes på følgende datoer:

	Eksamensdato	Tilmeldingsfrist
CIA		
Foråret 2007		
Part I & II	16. maj 2007	31. marts 2007
Part III & IV	17. maj 2007	31. marts 2007
Efteråret 2007		
Part I & II	14. november 2007	30. september 2007
Part III & IV	15. november 2007	30. september 2007
CGAP		
Foråret 2007	17. maj 2007	31. marts 2007
Efteråret 2007	15. november 2007	30. september 2007
CCSA		
Foråret 2007	17. maj 2007	31. marts 2007
Efteråret 2007	15. november 2007	30. september 2007
CFSA		
Foråret 2007	17. maj 2007	31. marts 2007
Efteråret 2007	15. november 2007	30. september 2007

Det anbefales, at tilmeldingen til eksamen foretages mindst 14 dage før den endelige tilmeldingsfrist, da tilmeldingen som tidligere nævnt skal foretages til IIA i USA.

Medlemsmøder i IIA

Medlemsmøde den 20. september 2006

Foreningen havde inviteret lektor, statsautoriseret revisor og medlem af Revisionsteknisk udvalg, Lars Kiertzner fra Aalborg Universitet til at gennemgå de nye revisionsstandarder (RS) fra FSRs Revisionstekniske udvalg i fugleperspektiv.

Lars Kiertzner

Lars Kiertzner gav først en rigtig god indgangsvinkel til forståelsen af standarderne som helhed og deres sammenhæng samt omfang.

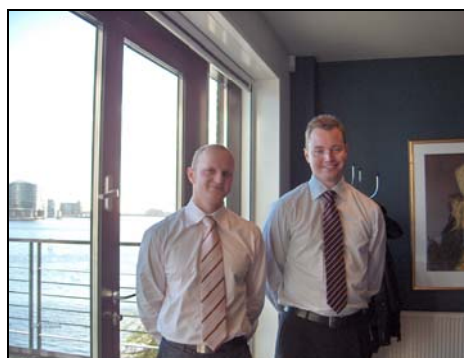
Dernæst gennemgik Lars Kiertzner enkelte højaktuelle standarder særskilt, blandt andet de nye standarder om revisionspåtegninger fra 31.12. 2006 – RS 700 (ajourført) samt RS 701, den nye standard om revisors stillingtagen til anvendelse af intern revisions arbejde og eksperterers arbejde – RS 610 og RS 620 og de nye standarder om revisors planlægningsaktiviteter – RS 300 om rammestandard og RS 320 om væsentlighed.

Et godt og interessant medlemsmøde.

Medlemsmødet den 25. oktober 2006

Til medlemsmødet havde foreningen inviteret manager Tais Aasbjerg og assistent Martin Tørnblad fra Ernst & Young, begge fra afdeling Risk Advisory Service, til at fortælle om procesoptimering ved hjælp af værktøjerne LEAN, AGILE og SIX SIGMA.

Martin Tørnblad og Tais Aasbjerg

Information fra IIA i Orlando

IIA Training Calendar

January 22-26, 2007	<u>Enhanced Communications for Auditors</u> Phoenix, Arizona (Seminar)
March 19-21, 2007	<u>2007 General Audit Management Conference</u> Orlando, FL (Conference)
April 23-25, 2007	<u>2007 Information Technology Conference</u> Scottsdale, AZ (Conference)
June 4-6, 2007	<u>2007 Financial Services Conference</u> Orlando, FL (Conference)
July 8-11, 2007	<u>2007 International Conference</u> Amsterdam, The Netherlands (Conference)
August 20-22, 2007	<u>2007 Risk and Control Conference</u> San Diego, CA (Conference)

In Amsterdam, The Netherlands July 8-11, 2007

Like the water flowing through our beautiful country and touching every single part of it, The IIA International Conference offers you a flow of information touching upon all elements of the internal audit domain. The Institute of Internal Auditors - Netherlands invites you to join the flow of the 2007 International Conference of The Institute of Internal Auditors.

Yderligere information kan ses på IIA's hjemmeside:
www.theiia.org

Den interne revision i den finansielle sektor

Af Henrik Bjerre-Nielsen
Direktør for Finanstilsynet

Indledning

Intern revision i de finansielle virksomheder er reguleret af Finanstilsynet, en regulering som et udvalg for ganske nylig har kigget nærmere på. Udvalget var sammensat af repræsentanter fra Finansrådet, Forsikring & Pension, Realkreditrådet, IIA, FSR og Danske Aktionærforening.

Tilsynet stiller krav om, at der skal være intern revision i finansielle virksomheder og koncerner af en vis størrelse. Det gør vi, fordi vi mener, at intern revision bidrager til at øge værdien af den samlede revision.

De interne revisionschefer skal leve op til visse minimumskrav, som efter vores opfattelse er afgørende for, at de interne revisioner kan supplere den eksterne revision i deres arbejde. Revisionsbekendtgørelsen stiller krav til revisionschefens uddannelse og erfaring for at sikre, at den interne revision kan give den daglige ledelse et kompetent modspil. Uafhængigheden sikres ved, at der er krav om, at revisionschefen ikke må udføre andre opgaver end revisionsopgaver, og for at sikre potentielle interessekonflikter er der krav om, at revisionscheferne ikke må have andet arbejde uden for koncernen.

Den interne revisions styrke er, at den kender virksomheden godt og har mulighed for løbende at følge virksomhedens udvikling, hvilket især er en styrke i komplekse virksomheder. Samtidig er det tætte forhold til virksomheden dog også i sig selv en risikofaktor, idet det er afgørende for den interne revision, at den er uafhængig af den daglige ledelse. Det er også på denne baggrund, at tilsynet via reguleringen organisatorisk har knyttet den interne revision og især revisionschefen til bestyrelsen.

Vi har længe haft regler for intern revision i den finansielle sektor i Danmark, men dette betyder ikke, at reglerne ikke skal vurderes i forhold til de internationale tendenser på området. Finanstilsynet nedsatte derfor i efteråret 2005 et udvalg, der skulle se nærmere på det danske regelsæt for intern revision. Udvalget afleverede sin rapport i juni i år, og rapporten fra udvalget findes på Finanstilsynets hjemmeside.

Af udvalgets kommissorium fremgik det, at udvalget skulle undersøge, hvorvidt den danske model for intern revision i den finansielle sektor fulgte de internationale tendenser på området. Udvalget blev bedt om at overveje, hvorvidt der var behov for ændringer af den danske model og i den danske regulering, således at den i højere grad tilpasses de internationale tendenser.

I forbindelse med dette skulle udvalget vurdere en række konkrete opgaver (herunder compliance og risk management) med henblik på at overveje, hvorvidt det er opgaver, som den interne revision kan inddrages i, og i givet fald i hvilket omfang de kan inddrages.

Er der en særlig "dansk model"?

Den undersøgelse, som udvalget foretog, viste, at der ikke var tale om en "dansk model", der klart adskiller sig fra en "europæisk model". Sammenligningen med de udvalgte europæiske lande gav ikke udvalget anledning til at konkludere, at den danske model afviger mere end de øvrige lande afviger fra hinanden. Denne undersøgelse gav således ikke i sig selv grundlag for at tilpasse de danske regler til en udenlandsk praksis.

Udvalget udsendte via IIA et spørgeskema til de interne revisionschefer i Danmark for at danne sig et indtryk af deres arbejdsopgaver, og et spørgeskema til en række europæiske lande for at undersøge organiseringen og arbejdsområdet for de interne revisioner. Udvalget kiggede nærmere på Norge, Sverige, Tyskland, Frankrig, England og Irland.

Det, der adskiller de forskellige landes modeller fra hinanden, er dels den interne revisions organisatoriske tilknytning, og dels hvilke typer af revisionsopgaver den interne revision udfører. I en række af de undersøgte lande var den interne revision, ligesom den er i Danmark, knyttet til bestyrelsen. Dette gjaldt bl.a. for Sverige, Norge og England. Men i disse lande udføres der i højere grad operationel revision, end det typisk er tilfældet i Danmark.

I Tyskland og Frankrig er den interne revision knyttet til den daglige ledelse. Arbejdsområdet for den interne revision i pengeinstitutterne i Tyskland lignede dog i

højere grad de danske interne revisioners, mens i Frankrig mindede arbejdsopgaverne mere om en controlerfunktion.

Det punkt, hvor den danske model tydeligt adskiller sig fra de øvrige udvalgte europæiske lande, er, at den interne revision i Danmark har mulighed for at påtage årsrapporten. Siden 2005 har der dog ikke været krav om, at revisionschefen skulle påtage årsrapporten, det er bestyrelsens valg. Langt hovedparten af bestyrelserne vælger dog fortsat at lade intern revision påtage årsrapporten, selv om dette indebærer et krav om, at den interne revision skal deltage i revisionen af væsentlige og risikofyldte områder.

Udvalgets forslag til præciseringer af reglerne

Udvalget besluttede endvidere, at anvende Basel Komiteens retningslinier fra 2001 vedrørende intern revision som en slags benchmark. Udvalget vurderede, at disse anbefalinger kunne bruges som benchmark, selv om udvalgets interesseområde var bredere end pengeinstitutter. Udvalget drøftede i lyset af disse anbefalinger rammerne for den interne revisions arbejde, og kom på den baggrund med en række forslag til præciseringer af revisionsbekendtgørelsen.

Som nævnt før er den interne revisions uafhængighed afgørende for, at den interne revision kan fungere optimalt. En stor potentiel trussel mod den interne revisions uafhængighed, er den daglige ledelse. Udvalget bemærkede, at i en række lande fremgår det eksplicit af lovgivningen, at den interne revision skal være uafhængig. Udvalget ønskede derfor at øge opmærksomheden omkring den interne revisions uafhængighed, og fandt, at dette bedst kunne ske ved, at den eksterne revision skulle oplyse, at de ikke er blevet bekendt med forhold, der afkræftede, at den interne revision fungerer uafhængigt af den daglige ledelse. Den oplysning er en naturlig del af den eksterne revisions arbejde, da den i forvejen indirekte skal tage stilling til dette, når den vurderer, hvorvidt den interne revision fungerer tilfredsstillende.

Rammerne for den interne revision, herunder især et tilstrækkeligt budget, er også vigtige for den interne revision. Intern revision kan betragtes som bestyrelsens forlængede arm, og derfor var det efter udvalgets opfattelse vigtigt, at det er bestyrelsen, der tager stilling til budgettet for den interne revision. I det gældende regelsæt skal bestyrelsen godkende budgettet for den interne revision. Udvalget mente imidlertid, at det kunne være hensigtsmæssigt at præcisere, at revisionschefen selv skulle fremlægge budgettet for bestyrelsen. For at bestyrelsen kunne have et grundlag at

tage stilling til budgettet på krævede det, at bestyrelsen ligeledes var bekendt med revisionsplanen. Udvalget foreslog derfor, at revisionschefen skulle forelægge både budgettet og revisionsplanen.

Et andet forhold som udvalget drøftede, var den interne revisions kompetence. Udvalget kunne konstatere, at der i stigende grad gives mulighed for, at intern revision inddrages i opgaver bl.a. i relation til reglerne om kapitaldækning og reguleringen af værdipapirhandlers forhold i de regler, der implementeres i MIFID-direktivet. Disse opgaver kræver i nogle tilfælde særlige kompetencer, og det ønskede udvalget at sikre sig, at intern revision var opmærksom på. Udvalget foreslog derfor at præcisere i bekendtgørelsen, at den interne revision ikke må påtage sig opgaver, som den ikke har tilstrækkelig kompetence til at udføre.

Basel Komiteen anbefaler som udgangspunkt, at alle pengeinstitutter har en intern revision. Blandt de fleste udvalgsmedlemmer var der enighed om, at der kun skulle være krav om intern revision i virksomheder, der var komplekse. Komplexitet viste sig via diskussionerne i udvalget at være et svært håndterligt begreb, og efter lange drøftelse nået alle udvalgsmedlemmerne bortset fra et enkelt frem til, antal beskæftigede var det bedste mål. Dertil kom, at der fra flere medlemmers side var et ønske om, at en ny grænse skulle være forudsigtelig forstået, således at virksomhederne i god tid havde mulighed for at vide, at de var ved at nærme sig grænsen. Disse medlemmer ønskede ligeledes en grænse, der var mere robust over for inflation og vækst, og hvor målene for grænserne ikke stiger i takt med væksten i sektoren.

Intern revisions arbejdsområde

Som tidligere nævnt var udvalget blevet bedt om at drøfte afgrænsningen af den interne revisions arbejdsopgaver herunder bl.a. i relation til compliance og risk management. Udvalget foreslog, at der skulle udarbejdes et bilag til bekendtgørelsen, hvor der redegøres for afgrænsningen af intern revisions arbejdsområde.

Den overordnede afgrænsning er bestemt af intern revision ikke må udføre andre opgaver end revisionsopgaver og undgå at komme til at revidere områder, man selv har været for involveret i ("selvrevisión").

Det var således udvalgets opfattelse, at intern revision skal revidere compliancefunktionen, men ikke kan være en del af selve compliancefunktionen. Hvis en virksomhed ikke har en compliancefunktion og ikke er forpligtet til at have en i henhold til lovgivningen, er det ledelsens ansvar at sikre, at kontrollen af dette område

udføres af en anden funktion, således at intern revision kan revidere området.

Ved drøftelse af intern revisions involvering i risk management tog udvalget udgangspunkt i IIA's position paper om Enterprise-wide Risk Management fra 2005. IIA er i deres position paper opmærksom på, at der kan opstå en konflikt, hvis intern revision i for høj grad inddrages i risikostyring. Udvalget så intern revisions rolle som værende mere begrænset end IIA havde lagt op til i deres position paper – uanset eventuelle safeguards.

Udvalget drøftede også, hvorvidt der var forhold vedrørende operationel og finansiel revision, der kunne være problematiske i forhold til intern revisions uafhængighed.

I relation til finansiel revision er den eneste risiko, at revisor medvirker til udarbejde årsrapporten eller andre dokumenter som danner grundlag for forhold, som revisionschefen senere skal erklære sig om ("selvrevisión"). Da selvrevisión allerede er forbudt ifølge bekendtgørelsen var det udvalgets opfattelse, at der ikke var behov for at foretage yderligere præcisering på dette område.

Udvalget drøftede ligeledes intern revisions opgaver i relation til operationel revision bl.a. i lyset af IIA's relativt brede definition af den interne revisions arbejdsopgaver på dette område. Det var opfattelsen i udvalget, at der er forskel på, hvor megen operationel revision der udføres i de enkelte interne revisions afdelinger i Danmark. Især i de virksomheder, hvor revisionschefen ikke påtegner regnskabet, vil den interne revision som hovedregel udføre mere operationel revision.

Udvalget drøftede bl.a. problemstillingen i relation til revision af forretningsgangsområder. Det er revisors primære opgave at vurdere, hvorvidt disse er betryggende og fungerer efter hensigten. Det er midlertidig ikke revisors primære opgave at vurdere, hvorvidt forretningsgangene ud fra et omkostningssynspunkt er de bedste. Det er dog ikke til hinder for, at revisor kan gøre ledelsen opmærksom på, hvis en forretningsgang kan gøres billigere og fortsat være betryggende.

Udvalget diskuterede andre tilfælde, hvor udførelsen af meget operationel revision kunne resultere i at fokus blev flyttet fra revisors primære opgave. På baggrund heraf besluttede udvalget at forslå en negativ afgrænsning, som præciserede, at udførelsen af opgaver inden for operationel revision ikke må resultere i, at intern revision var med til at træffe beslutninger,

eller bliver en del af det interne kontrolsystem, og at intern revisions "konsulentfunktion" er mere en accessorisk funktion til intern revisions grundlæggende funktion.

Det er hensigten, at et underudvalg til Finanstilsynets Rådgivende Revisionsudvalg vil arbejde videre med udvalgets forslag om et nyt bilag vedrørende afgrænsningen af intern revisions arbejdsområde, og med udvalgets forslag til en ny grænse for, hvornår der skal være intern revision. Underudvalgets forslag vil selvfølgelig blive sendt i høring, når de har været drøftet i selve revisionsudvalget.

Alle udvalgets anbefalinger på nær forslaget om en ny grænse for, hvornår der er krav om intern revision i finansielle virksomheder, og det nye bilag om intern revisions arbejdsområde er indarbejdet i den reviderede revisionsbekendtgørelse, der vil blive udstedt inden udgangen af året.

Intern Revisions påtegning på årsrapporten best practice? – ikke i Codan

Af koncernrevisionschef Anne Jæger, Codan

I bekendtgørelse nr. 1324 af 14. december 2004 om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner blev det som noget nyt pålagt bestyrelsen at træffe beslutning om, hvorvidt den interne revisionschef skulle påtegne årsrapporten.

Hvis bestyrelsen ønsker, at revisionschefen skal påtegne årsrapporten, indebærer det et krav til Intern Revision (revisionschefen) om at *deltage* i revisionen af de væsentlige og risikofyldte områder. *Deltagelse* betyder ifølge bekendtgørelsen, at Intern Revision (revisionschefen) på de pågældende områder skal udføre en del af det arbejde, som i tilfælde af, at revisionschefen ikke påtegnede årsrapporten, alene ville have været udført af Ekstern Revision.

Da bekendtgørelsen kom, besluttede bestyrelsen for Codan A/S, at revisionschefen fortsat skulle påtegne årsrapporten. Efter det første år med de nye regler blev der imellem revisionschefen og formanden for bestyrelsen foretaget en fornyet vurdering af, hvorvidt arbejdsfordelingen imellem Intern Revision og Ekstern Revision fortsat var den mest effektive udnyttelse af kompetencer samt den bedste understøttelse af bestyrelsens fremadrettede behov.

På baggrund af denne vurdering besluttede bestyrelsen for Codan A/S i foråret 2006, at revisionschefen fremadrettet ikke skulle påtegne årsrapporten for Codan A/S samt årsrapporterne for dets datterselskaber.

Nedenfor er forsøgt illustreret en række af de overvejelser som samlet understøttede beslutningen om, at revisionschefen ikke længere skulle underskrive årsrapporten.

Fra finansiel til operationel revision i Group Internal Audit i Codan

Gennem de seneste 4 år har Intern Revision i Codan A/S gennemgået en udvikling fra tidligere at målrette revisionen mod de finansielle aspekter af en forsikringsvirksomhed, herunder de processer, der understøtter regnskabsaflæggelse, til i dag i højere grad at fokusere på operationelle aspekter i revisionen. Hermed menes, at Intern Revision, ud fra en risikobaseret angrebsvinkel, reviderer med henblik på at give en vurdering af de etablerede procedurer for risk management, governance og kontroller. Denne prioritering tager ikke kun udgangspunkt i den nuværende finansielle væsentlighed i relation til årsrapporten. Under selve revisionen lægges vægt på, om processerne er designet under hensyntagen til områdets størrelse, ledelses- og kundekrav m.v., samt om kontrollerne er designet til at håndtere de væsentlige risici i processen. Ud over vurdering af design foretages der også test til sikring af, at processerne og kontrollerne fungerer effektivt. Selvom revisionschefen ikke påtegner årsrapporten, omfatter vurderingen af kontroller og processers effektivitet også det finansielle aspekt omkring sikring af, at transaktioner registreres korrekt i bogføringen, og – hvor det er relevant - at der ikke går noget tabt mellem forskellige processer.

Styrkelse af risk management, governance og kontroller i Codan

Sideløbende med ændringen i Intern Revisions angrebsvinkel har ledelsen som et led i styrkelsen af kontrolmiljøet etableret en finansiell kontrolfunktion, som bl.a. varetager SOx, en Risk Management funktion, herunder compliance risici i forhold til lovgivningen, samt en række andre processer til at styrke og monitorere kontrolmiljøet.

Vurderingen af effektiv udnyttelse af Intern Revision tager selvfølgelig højde for / påvirkes af den i øvrigt etablerede governance struktur.

Fokus for Group Internal Audit i dag

De revisionsmæssige fokusområder bliver fastlagt på baggrund af en risikovurdering af virksomhedens væsentlige områder. Vurderingen er baseret på eksisterende erfaring i virksomheden, samtaler med bestyrelsen og ledelsen samt Risk Management funktionens risikobillede. Med *væsentlige områder* menes bl.a. områder, som er væsentlige, for at koncernen kan nå sine strategiske mål.

Ved samtalerne med ledelsen og bestyrelsen søger vi at afklare, hvor de største udfordringer ligger i forhold til virksomhedens/forretningsområdets målsætninger, foretagne og påtænkte ændringer i organisation/processer, nye initiativer/tiltag m.v. Derved skabes der et billede af, hvor bestyrelsen kan få det største udbytte af revisionen.

For at sikre at Intern Revision til enhver tid har et opdateret risikobillede, lægges der vægt på relationer til koncernledelsen og forretningsledelsen. Disse relationer vedligeholdes løbende og er ikke kun begrænset til fasen omkring den årlige revisionsplanlægning og kvartalsvise opfølgninger herpå. Der er etableret en struktur, hvor såvel ledende medarbejdere i den Interne Revision som erfarne revisorer har etableret uformelle og formelle relationer til koncernledelsen, den øvrige forretningsledelse eller etablerede komiteer. Dermed får Intern Revision også løbende input om de forhold, der kan få betydning for vores samlede risikovurdering af koncernen – og dermed, hvad der er mest relevant at revidere i det kommende kvartal.

På baggrund af den indsamlede information og ønsker udarbejdes en risikobaseret revisionsplan, som forelægges for revisionskomiteen og bestyrelsen til godkendelse.

Nye kompetencekrav

Med et ændret / udvidet fokus for Intern Revision er det erkendt, at afdelingen bør sammensættes med et bredere mix af kompetencer. Fra tidligere at have en personalesammensætning, der i høj grad var en afspejling af revisionsteams som kendt fra Ekstern Revision, bliver der i dag stillet andre krav til medarbejderne i Intern Revision. Der stilles bl.a. store krav til medarbejdernes kompetencer til at overskue og vurdere risici ud fra et operationelt synspunkt under hensyntagen til den overordnede vision og strategi og ikke kun til de nuværende finansielle tal. Denne nye indgangsvinkel til revisionen og deraf følgende krav til kompetencer har til tider gjort det til en udfordring at tiltrække kvalificerede medarbejdere.

Udover de revisionsmæssige kompetencer, som man – uanset baggrund - må have eller tilegne sig, så stilles ovennævnte tilgang til revisionen store krav til de relationer, som revisorerne skal have til ledere og medarbejdere i forretningen. At opbygge stærke relationer samtidig med at man skal bevare uafhængighed i forhold til det operationelle ansvar kan være en udfordrende balance – ikke mindst for medarbejdere med en forretningsmæssig baggrund, som har været vant til selv at have et operationelt ansvar. Den enkelte med-

arbejders karriere bliver vurderet for at afklare, om der kan være udfordringer i forhold til formel og/eller reel uafhængighed, risikoen herfor er dog begrænset på grund af etablerede procedurer. Herudover betyder det forhold, at relationer er på flere niveauer – ledende medarbejder primær relation til koncernledelsesmedlemmer og erfarne revisorer til ledet under – kombineret med vores kvalitetssikringsprocedurer, at risikoen for, at afhængighed mellem revisionen og det operationelle led ikke opdages, som værende meget lav.

Et mix af kompetencer som f.eks. revisorer, aktuarer og andre specialer er helt i tråd med den udvikling, som interne revisionsafdelinger i R&SA har oplevet. Det er i øvrigt også den internationale tendens.

De nødvendige kompetencer for at leve op til de nye / øgede forventninger end tidligere og en fokus på regnskabsaflæggelse i 2 måneder årligt var derfor ikke længere en optimal udnyttelse af de eksisterende kompetencer.

Blandt interne revisorer i Danmark har man gennem årene drøftet relationerne til bestyrelsen og har set opretholdelsen af Intern Revisions påtegning som et væsentligt element til fastholdelse af denne relation. Codans bestyrelse besluttede i 2005 at oprette en revisionskomite for at sætte endnu mere fokus på bl.a. finansielle forhold, revisionsmæssige forhold og Risk Management. Det har bevirket, at en i forvejen god relation er styrket yderligere.

Revisionschefen afgiver kvartalsvis en vurdering af kontrolmiljøet til bestyrelsen og revisionskomitéen. Derudover deltager revisionschefen fortsat i alle bestyrelsesmøderne. I forhold til tidligere revisionsprotokoller er den kvartalsvise rapportering ikke kun en opremsning af revisionsbemærkninger, men ligeledes en vurdering af om kontrolmiljøet er tilstrækkeligt til at understøtte forretningen fremadrettet.

Revisionschefens overvejelser

De store eksterne revisionsfirmaer har udover specifikke skatte- og momsafdelinger også gennem de seneste år etableret bl.a. særskilte IFRS afdelinger. For Intern Revision forekommer det at indebære en uforholdsmæssig stor uddannelsesaktivitet, hvis afdelingen skulle have disse kompetencer til at kunne tilbyde en effektiv sparring med Ekstern Revision, og denne udfordring synes ikke at stå mål med den værdi, som det tilførte virksomheden og bestyrelsen.

Efter den hidtidige arbejdsplan blev revisionsområderne i forbindelse med statusrevisionen delt op således, at

f.eks. skat blev revideret af Ekstern Revision. En generel udvikling i store virksomheder er, at man i stadig højere grad tilskynder, at medarbejdere opnår specialistkompetencer i stedet for at have flere med generalist kompetencer. Ekstern Revision vil naturligt være de bedste specialister på en række regnskabsmæssige forhold og områder uanset graden af efteruddannelse til medarbejderne i Intern Revision. Det er således også en naturlig udvikling, at man i Intern Revision i højere grad udnytter det mere detaljerede kendskab til virksomheden sammenholdt med kompetencer for vurdering af risici og kontroller, og dermed "specialiserer" sig i de operationelle aspekter af revisionen. Set med bestyrelsens øjne får de dermed også en uafhængig vurdering af virksomheden, som er bredere, end hvis det primære fokus for såvel Intern som Ekstern Revision var de finansielle aspekter.

I forbindelse med procesrevision, som stadig udgør størstedelen af vores projekter, følger vi transaktionerne fra datafangst, til de er registreret i bogføringen. Dernæst sikrer vi os, at ledelsesrapporteringen hænger sammen med bogføringen. Dette skyldes, at ledelsesrapporteringen indgår i den øverste ledelses styringsværktøj og udgør et væsentligt element som ledelsens beslutningsgrundlag.

Dette har udmøntet sig i en opdeling af områder mellem Intern og Ekstern Revision under hensynstagen til revisionsbekendtgørelsen, hvor Intern Revision fokuserer på processer, governance, risk management samt kontroller, mens Ekstern Revision fokuserer på processerne omkring regnskab, præsentationer, skat m.v.

Internationalt kender man ikke til, at Intern Revision skal påtegne årsrapporten. Da Codan er en del af det engelske selskab Royal & SunAlliance (R&SA) betyder dette ligeledes en ensretning i forhold til de øvrige interne revisionsafdelinger i R&SA.

Bestyrelsens overvejelser

Bestyrelsen har gennem årene fulgt de ændringer, der er sket i Intern Revision som følge af international inspiration og udvikling. Ligeledes har bestyrelsen fulgt de øvrige initiativer i virksomheden omkring finansielle kontroller og styrkelse af kontrolmiljøet generelt. Bestyrelsen har set styrkelse i den ændrede rapportering fra Intern Revision, hvor der hvert kvartal afgives en vurdering af koncernens etablerede procedurer for risk management, governance og kontroller samt en vurdering af validiteten heraf til sikring af levering af omfang og strategi m.v. Bestyrelsen har løbende drøftet øgede krav til governance, øgede krav som følge af IRFS problemstillinger. Det synes derfor

at være en naturlig følge af de generelt øgede krav til spidskompetencer, fokusering m.v., at bestyrelsen i foråret 2006 vedtog, at revisionschefen i Codan A/S ikke længere skal påtegne årsrapporten.

Dette giver Intern Revision mulighed for at fokusere bredere på det operationelle miljø, og dermed give bestyrelsen og revisionskomiteen en mere solid vurdering af kontrolmiljøet og processerne, end det hidtil har været praksis.

Opsummering

På baggrund af den godkendte funktionsbeskrivelse fokuserer Intern Revision fremadrettet på følgende:

- Revisionsoverbevisning for at kunne vurdere kontrolmiljøet
- Revision af processer eller specifikt udvalgte områder og finansielle revisionsmål hvor relevant
- Rådgivning om design af processer og kontrolmiljø på områder, som er under opbygning – dog uden at gå på kompromis med, at revisionen ikke er en del af den faktiske beslutningsproces
- Test af nøglekontroller – såvel gennem planlagte revisionsprojekter som gennem begrebet ”Continuous Auditing” (CA). Der fastlægges en plan for, hvilke kontroller i de forretningsmæssige enheder, der ikke revideres igennem planlagte revisionsprojekter men via CA
- Stærke relationer med stor respekt for uafhængighed
- Fokusering på, at der er risici, som kan true Codan Koncernens fremtidige strategi, og specielt om disse risici er afdækket i det interne kontrolmiljø

Samlet set er det opfattelsen, at den nye angrebsvinkel i langt højere grad end tidligere fokuserer på, at såvel Intern som Ekstern Revision bedst muligt udnytter de kompetencer, som de besidder og dermed i højere grad kan understøtte den samlede overbevisning, som skal gives til bestyrelsen.

-----O-----

Codan A/S er en del af den britiske forsikringskoncern Royal & SunAlliance.

Codan A/S har datterselskaber i Danmark, Sverige, Norge, Litauen, Letland samt Estland.

Revisionschefen i Codan (Anne Jæger) er ansvarlig for revisionen i R&SA's internationale region, som har aktiviteter i Danmark, Sverige, Norge (ingen selvstændig revisionsafdeling), Canada, Irland og Italien.

Intern Revision i Danmark og Sverige er en integreret afdeling med 9 medarbejdere i Sverige og 10 medarbejdere i Danmark. Afdelingen foretager fælles nordiske revisioner i tråd med den nordiske organisation i Codan A/S.

www.codan.dk

www.royalsunalliance.com

Intern revision i Codan

Intern revision i danske virksomheder: Karakteristika og konsekvenser.

Af Ph.D. studerende Marika Arena, Politecnico di Milano & lektor i revision Kim Klarskov Jeppesen, Copenhagen Business School.

Marika Arena

Kim Klarskov Jeppesen

I de senere år har intern revision tiltrukket sig betragtelig forskningsmæssig opmærksomhed, både i og udenfor Europa. Forskere har undersøgt indførelse, karakteristika og formål med intern revision i en række forskellige områder (se fx Paape et al, 2003; Goodwin, 2004; Spira & Page, 2003), men intern revision i Nordeuropa har ikke været undersøgt nærmere. Med dette udgangspunkt fik Copenhagen Business School i efteråret 2005 besøg af en italiensk Ph.d.-studerende, Marika Arena, som i sit forskningsprojekt analyserer forskelle på danske og italienske interne revisionsafdelinger. Denne artikel omhandler den danske del af dette forskningsprojekt og har to hovedformål:

1. At analysere de interne revisionsafdelingers karakteristika i Danmark.
2. At analysere konsekvenser og perspektiver ved de valgte løsninger.

De empiriske data til projektet blev indsamlet i slutningen af 2005 og starten af 2006 gennem et multiple-case studie, som omfattede ti danske og svenske organisationer. Hovedparten af informationen blev indsamlet via interviews med revisionscheferne og medarbejdere i de interne revisioner. De udvalgte virksomheder blev valgt med henblik på at udgøre et repræsentativt udsnit af intern revision i Danmark. Således blev der udvalgt tre finansielle institutioner, to offentlige virksomheder, tre industrivirksomheder og to handelsvirksomheder. Virksomhederne fremtræder anonymt i denne artikel.

Artiklen behandler efterfølgende de interne revisioners karakteristika på fire områder: (1) de interne revisionsafdelingers organisatoriske struktur, (2) revisionschefernes ansvarlighedsforhold, (3) de interne revisionsafdelingers størrelse og ressourcer, og (4) de interne revisionsafdelingers opgaver. Til slut diskuteres konsekvenser og perspektiver.

De interne revisionsafdelingers organisatoriske struktur

Spørgsmålet om de interne revisionsafdelingers organisatoriske struktur har tidligere været undersøgt i forskellige lande, og denne forskning har peget på tre almindeligt forekommende måder at organisere arbejdet på: (1) ikke at have nogen intern revisionsafdeling, (2) in-sourcede interne revisionsafdelinger, og (3) delvist eller fuldt out-sourcede interne revisionsafdelinger (se fx Rittenberg & Covaleski, 1997; Selim & Yiannakas, 2000). De danske casestudier antyder imidlertid at der her eksisterer en mere kompleks situation med fem forskellige måder at organisere intern revision på:

1. Virksomheder med interne revisionsafdelinger som selvstændige enheder.
2. Virksomheder med selvstændige *system management* afdelinger, som er ansvarlige for forskellige opgaver herunder intern revision.
3. Virksomheder med delvist out-sourcede intern revisioner.
4. Virksomheder, hvor de interne revisionsaktiviteter bliver udført af to eller tre selvstændige afdelinger med ansvar for hvert deres område, fx kvalitetsstyring eller planlægning og kontrol.
5. Virksomheder uden interne revisionsafdelinger, hvor intern revision enten ikke bliver udført eller hvor de udføres af eksterne revisorer (disse virksomheder er ikke omfattet af forskningsprojektet).

Halvdelen af de undersøgte virksomheder (virksomhed A, B, C, E og G) hører til i den første kategori, hvor der eksisterer en selvstændig intern revisionsafdeling, som er ansvarlig for udførelsen af interne revisionsaktiviteter i hele organisationen. De finansielle virksomheder i undersøgelsen (A, B og C) hører i sagens natur alle til i denne kategori. Den anden kategori inkluderer kun et firma (virksomhed L), hvor en selvstændig system management afdeling udfører interne revisionsaktiviteter. Udover navnet adskiller denne afdeling sig fra den første kategori ved at have kvalitetsstyring som anden hovedopgave ved siden af intern revision. I den tredje kategori findes en enkelt virksomhed (D), som har outsourced den interne revision. I denne virksomhed, som er datterselskab af et stort multinationalt firma, er der kun en person ansat i den interne revisions-

afdeling. En del af de interne revisionsopgaver udføres derfor af eksterne revisorer eller af interne revisorer ansat i det multinationale firmas selskaber i andre lande. Endelig hører selskab F, H og I til i den fjerde kategori, hvor forskellige afdelinger udfører interne revisionsopgaver. Der er i alle tre selskaber en selvstændig intern revisionsafdeling, som er ansvarlig for den finansielle revision, men tillige andre afdelinger som er ansvarlige for opgaver som operationel revision, miljørevision, kontrol med efterlevelse af love og regler, kvalitetsstyring og controlling¹. Endelig findes der et stort antal danske virksomheder uden interne revisionsafdelinger. Selv om det er et forskningsmæssigt interessant spørgsmål, hvorfor disse virksomheder ikke etablerer en intern revision er dette studie som før nævnt begrænset til at omhandle virksomheder som har indført intern revision.

Revisionschefernes ansvarlighedsforhold

Revisionschefernes ansvarligheds- og rapporteringsforhold er en væsentlig faktor i den interne revisions uafhængighed, og bliver af samme grund ofte opfattet som væsentlig for den interne revisions effektivitet (se fx Paape et al, 2003; Goodwin & Yeow Yeo, 2001). De fleste corporate governance frameworks, herunder Nørby 2, anbefaler derfor også etableringen af revisionskomiteer for at skabe en direkte kommunikationslinje mellem revisionschefen og bestyrelsen. Revisionskomiteer er imidlertid ikke almindelige i danske virksomheder, og ingen af de interviewede virksomheder havde etableret en sådan. Revisionschefernes rapporteringsforhold kan inddeles i tre hovedgrupper:

1. Virksomheder, hvor revisionschefen rapporterer til bestyrelsen.
2. Virksomheder, hvor revisionschefen rapporterer til direktionen.
3. Virksomheder, hvor revisionschefen rapporterer til andre ledere.

I fem af de undersøgte virksomheder rapporterer revisionschefen funktionelt² til bestyrelsen og administrativt³

¹ Intern revision opfattes her i overensstemmelse med IIA's definition som værende langt mere end blot finansiell revision. IIA definerer intern revision som "an independent, objective assurance and consulting activity designed to add value and improve an organization's OPERATIONEL. It helps an organization accomplish its objectives by bringing a systematic, disciplined approach to evaluate and improve the effectiveness of risk management, control, and governance processes".

² Functional reporting line defineres af IIA som: "the executive line through which the CAE is accountable for performance of the inter-

til medlemmer af direktionen, og i de resterende fem virksomheder rapporterer revisionschefen både funktionelt og administrativt til direktionen eller andre ledere. De tre finansielle virksomheder i undersøgelsen har jf. kravene i Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder og finansielle koncerner valgt den første måde at organisere revisionschefens referenceforhold på. Imidlertid er det kun i to af de ikke-finansielle virksomheder, at revisionschefen rapporterer direkte til bestyrelsen. I de resterende fem virksomheder har revisionschefen ikke adgang til bestyrelsen og er kun ansvarlig overfor direktionen for deres interne revisionsafdelingens arbejde. Der kan i disse tilfælde stilles spørgsmål ved den interne revisions uafhængighed og objektivitet. I de fleste af de undersøgte virksomheder er de interne revisorer klar over dette, men anser ledelseskulturen og ledernes etik for værende en tilstrækkelig beskyttelse. Tillige mente de, at de, trods den formelle afhængighed, reelt var uafhængige i relation til valg af revisionsområde og -metode, samt vurdering af internt revisionsbevis.

De interne revisionsafdelingers størrelse

De interne revisionsafdelinger i dette studie har meget forskellige ressourcer i form af ansatte i revisionsafdelingen. To hovedgrupper af virksomheder blev identificeret i studiet:

Virksomheder med relativt store interne revisionsafdelinger (virksomhed A, B, C, F og G).

Virksomheder med meget små interne revisionsafdelinger (virksomhed D, E, H, I og L).

Den første kategori inkluderer alle de tre finansielle virksomheder i studiet, tillige med to ikke-finansielle, som alle har rimeligt velbemandede revisionsafdelinger. Den øvrige halvdel af de undersøgte virksomheder har meget små interne revisionsafdelinger, typisk kun med en eller to ansatte interne revisorer. Manglen på ressourcer får her revisionschefen til enten at reducere på aktiviteterne eller finde andre ressourcer at trække på i revisionsarbejdet. Interviewene viste, at revisionscheferne i disse tilfælde generelt var meget opsatte på at dække de områder, der var defineret af revisionsplanen og derfor ofte valgte at trække på andre ressourcer. Tre løsningsmodeller var her fremtrædende:

nal auditing function and through which broad policy guidance and work direction are received" (kilde: IIA web site).

³ Administrative reporting line defineres af IIA som: "the executive line through which the CAE receives performance appraisals, budget approvals, and various administrative services (but not policy guidance and work direction guidance)" (kilde: IIA web site).

1. Outsource dele af de interne revisionsaktiviteter til eksterne revisorer (virksomhed D).
2. Rekvirere støtte fra moderselskabets interne revision (virksomhed I).
3. Trække på ansatte i virksomhedens øvrige afdelinger, fx udførte IT-afdelingen revisionsopgaver i virksomhed L.

De interne revisionsafdelingers opgaver

Et andet område hvorpå de interne revisionsafdelinger adskiller sig er på de aktiviteter, de udfører. I de undersøgte virksomheder opfattes intern revision hovedsageligt som finansiel revision⁴, operationel revision⁵, og i få tilfælde som integreret revision⁶.

På trods af IIA's anbefalinger (IIA, 2004) og den store interesse, der internationalt ses vedrørende intern revisions rolle i forbindelse med risk management (se fx Selim & McNamee, 1999; Sarens & DeBeelde, 2006), er der kun få af de undersøgte danske interne revisionsafdelinger, som afsætter ressourcer til dette formål. I de tilfælde hvor risk management får opmærksomhed, opfattes det ofte som forholdsvis irrelevant. Tilsvarende er konsulentaktiviteter meget begrænsede. Som følge heraf kan de danske interne revisionsafdelinger opdeles i to hovedgrupper efter deres opgaver:

1. Virksomheder, hvor den interne revision er fokuseret på finansiel revision.
2. Virksomheder, hvor den interne revision er fokuseret på operationel og integreret revision.

I fire af de undersøgte virksomheder (B, C, D og E) er den interne revision næsten fuldstændigt optaget af finansiel revision, og i to andre virksomheder (G og H) optager den finansielle revision omkring 80% af ressourcerne. På den anden side er der virksomhed A og L, hvor den interne revision fokuserer på operationel revision og integreret revision. Det er interessant at se, at der ikke er forskelle på de interne revisioners opgaver i de finansielle og ikke-finansielle virksomheder, som det har været tilfældet med de andre undersøgte karakteristika. Begge af de ovenstående hovedgrupper af opga-

ver udføres af såvel finansielle som ikke-finansielle virksomheder. Situationen kan til dels forklares ved, at mange virksomheder kræver, at revisionschefen underskriver årsrapporten ligesom den eksterne revisor gør.

Virksomhed A, en stor bank, er et interessant eksempel på dette kravs indflydelse. Indtil for få år siden underskrev revisionschefen årsrapporten, og som følge heraf var den interne revision fokuseret på finansielle kontroller, med få ressourcer til rådighed til andre opgaver. Nu er der ikke længere krav om, at revisionschefen underskriver årsrapporten, og banken har derfor valgt at delegere den finansielle revision til de eksterne revisorer og lade den interne revision koncentrere sig om operationel revision.

Polariseringen mellem finansiel revision og operationel revision afspejler sig også i de kompetencer, der kræves af interne revisorer. På trods af at den internationale profession af interne revisorer udvikler sig i retning af en bredere kompetencemæssig baggrund, er det intern revisions personale i de undersøgte virksomheder hovedsageligt tidligere eksterne revisorer, hvorfor deres kompetencer er stærkt fokuseret på finansiel revision. Kun i to af de undersøgte virksomheder var der beskæftiget interne revisorer med en anden baggrund, i begge tilfælde en ingeniørmæssig.

Konklusion

Denne artikel har påpeget nogen af de konkrete træk ved de interne revisionsafdelinger i Danmark, nemlig de interne revisionsafdelingers organisatoriske struktur, revisionschefernes ansvarlighedsforhold, de interne revisionsafdelingers størrelse og ressourcer, og de interne revisionsafdelingers opgaver. De ti undersøgte virksomheders interne revisionsafdelingers karakteristika er opsummeret i tabel 1.

Tabel 1: De undersøgte interne revisionsafdelingers karakteristika

	STRUKTUR	RAPPORTERING	STØRRELSE	FOKUS
A	Intern revision i en selvstændig afdeling	Bestyrelsen	STOR	OPERATIONEL
B	Intern revision i en selvstændig afdeling	Bestyrelsen	STOR	FINANSIEL
C	Intern revision i en selvstændig afdeling	Bestyrelsen	STOR	FINANSIEL
D	Delvist out-sourced intern revision	Direktionen	LILLE	FINANSIEL

⁴ Finansiel revision defineres af IIA som: "Evaluating internal accounting controls, financial information, and related reports" (kilde: IIA web site).

⁵ Operationel revision defineres af IIA som: "Evaluating controls, processes, and effectiveness (results), other than those covered under Financial, including assessment and implementation of process improvement" (kilde: IIA web site).

⁶ Integreret revision defineres af IIA som: "Audit coverage of business units or processes using a broad range of skills in business operations, finance, and information" (kilde: IIA web site).

	STRUKTUR	RAPPORTERING	STØRRELSE	FOKUS
E	Intern revision i en selvstændig afdeling	Direktionen	LILLE	FINANSIEL
F	Intern revision i flere afdelinger	Direktionen	STOR	OPERATIONEL/ FINANSIEL
G	Intern revision i en selvstændig afdeling	Bestyrelsen	STOR	FINANSIEL OPERATIONEL
H	Intern revision i flere afdelinger	Direktionen	LILLE	FINANSIEL/ OPERATIONEL
I	Intern revision i flere afdelinger	Direktionen	LILLE	OPERATIONEL/ FINANSIEL
L	Intern revision i System Management afd.	Bestyrelsen	LILLE	OPERATIONEL

Undersøgelsens resultater giver anledning til en række kommentarer og perspektiver.

For det første kan valget af struktur ikke alene forklares ved et ønske om at in- eller out-source den interne revision, som det ofte ses i udlandet. De tilfælde, hvor andre end interne revisionsafdelinger udfører intern revision, kan også forklares ved, at de interne revisionsafdelinger trods begrænsede ressourcer typisk ønsker at fremme den interne revision i organisationen, hvorfor de ser en interesse i at udføre mere omfattende opgaver end de egentlig har ressourcer til. Problemet med denne måde at organisere den interne revision på er, at den kan have konsekvenser for opfattelsen af den interne revisions ansvarlighed, kompetence og uafhængighed, og dermed på længere sigt være med til at fastholde den relativt lave status, som de manglende ressourcer må tages som udtryk for.

For det andet ser de interne revisioner i Danmark stadig i vid udstrækning finansiel revision som hovedopgaven, uanset struktur, ansvarlighedsforhold eller revisionsafdelingens størrelse. Denne opfattelse kan skyldes, at intern revision i Danmark ikke i fuld udstrækning har fået etableret sig som en selvstændig profession med egen uddannelse og kompetencer, men stadig hovedsageligt baserer sig på rekruttering af folk med en baggrund som eksterne revisorer. Den eksterne revisorprofession har derfor reelt "koloniseret" det interne revisorerhverv med det resultat, at interne revisorer i Danmark overtager de eksterne opfattelse af, hvad revisionens opgave er. I et vist omfang fremmes denne udvikling ligefrem af lovgivningen. Således kræver Bekendtgørelsen om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder, at revisionschefen skal have en teoretisk uddannelse, svarende til hvad der kræves for at blive

statsautoriseret revisor eller registreret revisor (§10, stk. 2).

Resultatet er, at de interne revisioner i Danmark er relativt konservative i deres opfattelse af intern revisions opgaver. Dette kan forklare, at andre interne revisionsopgaver end finansiel revision, særligt operationel revision, ses som mindre væsentlige opgaver, som det kan forsvares at delegeres til andre afdelinger. Interessant er det også, at IIA's arbejde med at fremme den interne revisions rolle i forbindelse med Enterprise Risk Management (ERM) ikke synes at have noget effekt i Danmark. Set i lyset af flere af de interviewedes udtrykte ønske om at fremme de interne revisioners position er dette noget u hensigtsmæssigt. Netop den stærke fokus på brancherelaterede risici i ERM giver de interne revisioner en væsentlig konkurrencemæssig fordel i forhold til de eksterne revisioner, et forhold som ude i verden har givet de interne revisioner medvind i sejlene de seneste år.

For det tredje refererer revisionscheferne typisk ikke til bestyrelsen, bortset fra i finansielle virksomheder, hvor bekendtgørelsen bestemmer det anderledes, men samtidig opfattes den manglende reference til bestyrelsen sjældent som værende et problem. Dette kan skyldes, at finansiel revision ses som hovedopgaven, hvilket medfører tætte relationer og en del rapportering til virksomhedens økonomifunktion og daglige ledelse. Dermed skabes en opfattelse af direktionen frem for bestyrelsen som den rette at referere til. Forholdet kan også skyldes, at flere forskellige afdelinger laver interne revisionsopgaver, hvilket besværliggør en samlet reference til bestyrelsen.

Når den interne revision refererer til direktionen, samtidig med at denne er genstand for den interne revisions kontrol, kan det imidlertid påvirke den interne revisionsafdelings uafhængighed. Forholdet anses normalt som en trussel mod uafhængigheden i litteraturen, og dermed også som en direkte trussel mod at den interne revision kan nå sine mål. Flere af de interviewede personer understregede, at direktionens etiske værdier blev opfattet som tilstrækkelig sikkerhedsforanstaltning mod at miste uafhængigheden, men det er selvsagt bedre, at den interne revision refererer direkte til bestyrelsen, så sikkerhedsforanstaltninger kan undgås. Dette er årsagen til, at flere forfattere anbefaler etableringen af en revisionskomite, hvortil revisionschefen kan referere (se fx Goodwin, 2003; Bishop et al, 2000). Revisionskomiteen giver den interne revision et uafhængigt forum, hvori potentielle problemer kan diskuteres, samtidig med at den interne revision kan støtte revisionskomiteen i dens overvågende arbejde. Den manglende uafhængighed er således ikke

alene en trussel i forbindelse med kontrollen af ledelsen, men også mod den interne revisions rolle i forbindelse med at skabe bedre corporate governance.

Sammenfattende tegner undersøgelsen et billede af en relativt fragmenteret opfattelse af den interne revisions rolle og organisation i danske virksomheder. Den manglende fælles uddannelse af interne revisorer i Danmark er sandsynligvis den væsentligste baggrund denne fragmentering. En stand, der ikke har kontrol med sin uddannelsesmæssige baggrund, må nu en gang udvikle sig på de vilkår andre dikterer, og med de konsekvenser der følger heraf.

Tak

Forfatterne vil gerne takke de interne revisorer og virksomheder, som har deltaget i undersøgelsen, for deres samarbejde.

Litteraturreferencer:

Goodwin, J & Yeow Yeo, T., (2001)	Two factors affecting internal auditors independence and objectivity: Evidence from Singapore, <i>International Journal of Auditing</i> , 5: 107-125.
Goodwin, J. (2004)	A comparison of Internal Audit in the private and public sectors, <i>Managerial Auditing Journal</i> , 19(5): 640-650.
Institute of Internal Auditors (2004)	The Role of Internal Auditing in Enterprise-wide Risk Management.
Paape, L., Scheffe, J. & Snoep, P., (2003)	The relationship between the internal audit function and corporate governance in the EU – a survey, <i>International Journal of Auditing</i> , 7(3): 247-62.
Sarens G. & De Beede, I. (2006)	Internal auditors' perception about their role in risk management: A comparison between US and Belgian companies, <i>Managerial Auditing Journal</i> , 21(1), 63 – 80.
Selim G. & Yiannakas, A., (2000)	Outsourcing the Internal Audit Function: A Survey of the UK Public and Private Sectors, <i>International Journal of Auditing</i> , 4 (3), 213-226
Selim, G. & McNamee, D., (1999)	Risk management and internal auditing: what are the essential building blocks for a successful paradigm change?, <i>International Journal of Auditing</i> , 3(2): 147-155
Spira, L. F. & Page, M., (2003)	Risk management. The reinvention of internal control and the changing role of Internal Audit, <i>Accounting, Auditing & Accountability Journal</i> , 16(4): 640-61.
Rittenberg, L.E. & Covaleski, M.A. (1997)	The Outsourcing Dilemma: What's Best for Internal Auditing. Altamonte Springs, The Institute of Internal Auditors Research Foundation.

Revisorkommissionens forslag til ny revisorlov

Af lektor Lars Kiertzner, Aalborg Universitet

Revisorkommissionen udsendte betænkning nr. 1478 om *Revisorlovgivning - I internationalt perspektiv* i oktober 2006. Den omfattende og grundige betænkning begrundet især et indeholdt forslag til gennemførelse af EU's nye 8. direktiv i dansk revisorlovgivning (RL).

Nedenfor præsenteres kommissionens centrale forslag i kort form.

Lovens anvendelsesområde indskrænkes – kun ”erklæringsopgaver med sikkerhed”

Det foreslås, at lovens anvendelsesområde indskrænkes til kun at omfatte erklæringsopgaver, hvor revisor giver sikkerhed, jf. forslaget § 1.2. I terminologien i danske revisionsstandarder omfatter disse opgaver:

- Revision af historiske årsrapporter med videre (høj grad af sikkerhed).
Reguleret nærmere i RS 200-800. Typetilfælde er revision af årsrapporter efter Årsregnskabsloven, IFRS, reglerne for finansielle virksomheder mv.
- Review af historiske årsrapporter med videre (begrænset sikkerhed).
Reguleret nærmere i RS 2400 og RS 2410. Type-tilfældene er review af årsrapporter for enkeltmandsvirksomheder og interessentskaber samt review af skattemæssige opgørelser.
- Andre erklæringsopgaver med sikkerhed, såsom i relation til videnregnskaber, miljøregnskaber og budgetter (høj grad af sikkerhed eller begrænset sikkerhed).
Reguleret nærmere i RS 3000, RS 3400 og RS 3411.

De såkaldt beslægtede opgaver om regnskabsassistan-
ce (RS 4410) og aftalte arbejdshandlinger (RS 4400)

falder derimod ud efter kommissionens forslag, idet revisor ikke konkluderer ved disse opgaver.

Den gældende RL omfatter alle opgaver, hvor en tredjepart potentielt er bruger af revisors erklæring, uanset om revisor konkluderer med en bestemt sikkerhed eller ej.

Lovens anvendelsesområde bliver således indskrænket; men det er på den anden side fortsat meget bredere end minimumsbestemmelserne i 8. direktiv, som kun omfatter lovpligtig revision. Den påtænkte ændring vil naturligt føre til behov for opdatering af Erklæringsbekendtgørelsen.

Indarbejdelse af fem grundlæggende etiske principper som normer for god skik

Kommissionen foreslår som konsekvens af 8. direktiv, at god revisorskik i den nuværende lovgivning udfyldes med en henvisning til de grundlæggende etiske principper i FSRs etiske regler/IFACs Code of Ethics, jf. forslagets § 2.2.

De fem principper er integritet, objektivitet, professionel kompetence og adfærd, fornøden omhu og fortrolighed.

På dette punkt kan der imødeses mere detaljerede initiativer fra EU Kommissionen, der i den pågældende artikel i direktivet bemyndiges til at vedtage gennemførelsesbestemmelser vedrørende faglig etik de næste to år. Efter direktivets præambel tages der sandsynligvis udgangspunkt i IFACs Code of Ethics, der allerede er gennemført som Ethiske regler i Danmark for medlemmer af FSR og FRR.

Revisors omdømme – bredere grundlag for nægtelse/fratagelse af beskikkelser

Grundlaget for nægtelse af beskikkelse, jf. forslagets § 3.5, og fratagelse af beskikkelse, jf. forslagets §§ 19.2 og 20.2, gøres bredere som følge af 8. direktiv ved henvisning til *"revisors omdømme"* og dermed sletning af, at en udløsende adfærd nødvendigvis skal være sket *"i stilling og erhverv"*.

Udvidelsen til, at privat adfærd som for eksempel alkoholisme eller narkomani kan være udløsende, begrænses dog af, at der skal være *"grund til at antage, at den pågældende ikke vil kunne varetage opgaven som offentlighedens tillidsrepræsentant på forsvarlig måde"*.

Kommissionens bemærkninger fremhæver hertil, at skal mere til *"at fratage en beskikkelse på grundlag af omdømmet end til at nægte en beskikkelse"*.

Obligatorisk efteruddannelse

Som konsekvens af 8. direktiv foreslås indført krav om obligatorisk efteruddannelse, jf. forslagets § 4a. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen bemyndiges til at fastsætte nærmere regler herom i en bekendtgørelse.

De ultimative konsekvenser af ikke at opfylde kravene er bortfald af beskikkelsen, jf. forslagets § 6.1. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen kan dog give en frist til at indhente en mindre del af kravene, jf. forslagets § 6.3, hvor en mindre del efter bemærkningerne højst kan være 1/3.

Hertil skal personer, der har været uden beskikkelse i en årrække, gives mulighed for at dokumentere deres egnethed til at genoptage revisorhvervet ved en særlig prøve som erstatning for et akkumuleret efterslæb, jf. forslagets § 6.6, idet efteruddannelseskravene i et sådant tilfælde kunne blive uoverstigelige. Der bliver således valgfrihed mellem at indhente et eventuelt efterslæb ved efteruddannelsesaktiviteter eller erstatte disse med prøven.

I kommissionens bemærkninger fremgår det, at FSRs og FRRs foreningsbaserede krav om løbende efteruddannelse anses for tilstrækkelige og bør danne forlæg for en kommende bekendtgørelse. De foreningsbaserede regler omfatter et treårigt krav om i alt 120 timers efteruddannelse og hertil principielle spredningskrav.

Den individuelle revisor skal efter bemærkningerne selv foretage en vurdering af kvalificerende aktiviteter, der skal indberettes til Revisorregisteret. Denne liberale – og lidt løse – tilgang står umiddelbart i kontrast til de alvorlige konsekvenser af ikke at opfylde kravene i form af mulig fratagelse af beskikkelsen.

Adgang til relevant information ved revisorskifte

Som konsekvens af 8. direktiv foreslår Kommissionen, at reglerne om tiltrædende og fratrædende revisor suppleres med, at den fratrædende revisor har pligt til at give adgang til alle relevante oplysninger om den reviderede virksomhed, jf. forslagets § 10.2. Hertil bemyndiges Erhvervs- og Selskabsstyrelsen til at fastsætte nærmere regler herom.

Bemærkningerne fremhæver kravets hensigtsmæssighed ved revision af åbningsbalancer og sammenlig-

ningstal samt overensstemmelsen til RS 510. Samtidig skal der dog være en grænse. En tiltrædende revisor bør ikke kunne forlange adgang til oplysninger, som kan fremskaffes hos eksempelvis klienten eller offentlige myndigheder.

Vedrørende den videreførte bestemmelse om oplysning af ”grundene til sin fratreden” berører bemærkningerne ikke den seneste ændring af RS 250 om en fratrædende revisors oplysningspligt om alle faglige årsager til, at en foreslået revisor ikke bør acceptere opgaven.

Revisionsvirksomheder – liberalisering af reglerne

Umiddelbart er dette en af de mest centrale foreslåede ændringer, jf. reformuleringen af § 12.

Liberaliseringen har fire overskrifter:

- Alle tænkelige selskabsformer tillades. I praksis omfatter udvidelsen af tilladelige former K/S, andelsselskaber og filialer af udenlandske firmaer. Den selvejende erhvervsdrivende fond som selskabsform duer derimod stadigvæk ikke.
- Bestemmelser om indflydelse refererer fremover kun til stemmeret og ikke ejerandele. En videreførelse af en dansk særregel om ejermajoritet er ikke mulig inden for direktivets rammer.
- Udenlandske revisorer og revisionsvirksomheder godkendt efter 8. direktiv ligestilles med danske revisorer.
Af den årsag erstattes kravet om, at alle revisionsvirksomheder enten skal være statsautoriserede eller registrerede, med en eneret for virksomheder, der opfylder de relevante krav om stemmeret og ledelse.

Som en konsekvens heraf udhules danske revisorerers hidtidige monopol inden for RL:

- Lovpligtig revision –
Kan forblive monopol for danske SR eller RR, men skal som minimum være det for EU-godkendte revisorer
- Øvrige opgaver inden for den foreslåede smallere RL –
Andre revisionsopgaver, review og andre erklæringsopgaver med sikkerhed –
Fremover monopol for EU godkendte revisorer, men kunne ”frigives”
- Andre opgaver uden for RL –
Herunder assistance, aftalte arbejdshandlinger og rådgivning – frit marked.

En anden konsekvens er behovet for tilretning af reglerne i bekendtgørelsen om Revisortilsynets kontrol, da revisionsvirksomheder fremover ikke udtømmende er enten statsautoriserede eller registrerede.

Endvidere forudses det, at bekendtgørelsen om revisors underskriftsforhold ændres. Ved revision skal det stadig gælde, at en dansk revisor ikke kan skrive under sammen med en ikke-revisor. Ved andre opgavetyper inden for RL skal dette derimod være muligt.

Øvrige forhold i betænkningen – uafhængighed og revisionskomiteer

Vedrørende uafhængighedsbestemmelserne i RL § 11 refereres der til et forestående udredningsarbejde med Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Betænkningen peger på mulig tilretning af de danske bestemmelser om involverede nærtstående personer i forhold til revisor, og hertil på muligheden for en generel bestemmelse om sikkerhedsforanstaltninger til indkapsling af trusler mod uafhængigheden. Disse eventuelle yderligere ændringer kan indarbejdes før fremsættelsen af lovforslag.

Om ”revisionsudvalg” stiller betænkningen forslag om tilføjelse af § 56a i aktieselskabsloven.

Forudsat tilstedeværelsen af mindst et uafhængigt bestyrelses-/revisionskomitemedlem med kvalifikationer inden for regnskabsvæsen og/eller revision kan hele bestyrelsen udgøre revisionskomiteen i mindre børsnoterede selskaber, der ikke overstiger 2 af 3 grænser: 250 ansatte, balancesum 43 mio. EUR og nettoomsætning 50 mio. EUR. Det samme foreslås som mulighed i børsnoterede selskaber, hvor intet direktionsmedlem indgår i bestyrelsen.

I den forbindelse afgøres bestyrelses-/revisionskomitemedlemmers uafhængighed efter retningslinierne i EU's anbefaling af 15.2. 2005 om eksempelvis tidligere ansættelse, økonomiske interesser, funktionsperiode i bestyrelsen og nærtstående personlige relationer.

Afslutning

Med revisorkommissionens betænkning foreligger der et gennearbejdet og afbalanceret forslag til implementering af EU's 8. direktiv.

Det kan selvfølgelig diskuteres, om opretholdelse af den danske særregel om en bredere dækning af reguleringen er velvalgt. Det er dog i det mindste et vigtigt

trin på vejen mod internationalisering, at RL fremover kun skal omfatte erklæringsopgaver med sikkerhed.

Hertil skal opmærksomheden henledes på, at betænkningen ikke tager stilling til de danske særlige regler om eksempelvis andre oplysninger i revisionspåtegningen i tilfælde af ledelsesansvar og ikke-overholdelse af bogføringsloven, om revisors eventuelle anbefaling til generalforsamlingen om ikke at godkende en årsrapport og den særlige undersøgelsesregel i selskabslovene om overholdelse af en række selskabsretlige formalia ("Lex Nordisk Fjer").

Ud fra en IIA synsvinkel er det kommende krav om revisionskomiteer særligt interessant, idet det automatisk indebærer fokus på intern kontrol i de omfattede selskaber og dermed mulighed for at profilere intern revision som et hensigtsmæssigt redskab for ledelsen. Det er op til blandt andet foreningen at benytte denne mulighed.

Implementering af MiFIDs egnetheds- og hensigtsmæssighedstests i Danmark

Af statsautoriseret revisor Lars Rhod Søndergaard og statsautoriseret revisor Anders Duedahl-Olesen, KPMG Financial Services

Lars Rhod Søndergaard

Anders Duedahl-Olesen

MiFID (Markets in Financial Instruments Directive) bliver et af de hotte buzzwords i den finansielle sektor i 2007. I denne artikel fokuseres på investorbekendtgørelse og de praktiske udfordringer, som værdipapirhandlere står overfor i forbindelse med implementering af reglerne om egnetheds- og hensigtsmæssighedstest.

Indledning

Implementeringen af MiFID direktivet i Danmark sker dels via ændring i lov om finansiell virksomhed (FIL) samt ved udstedelse af en række bekendtgørelser. Finanstilsynet har sendt følgende bekendtgørelser i høring:

- Bekendtgørelse om bindende prisstillelser på aktier samt gennemsigtighed for handel med værdipapirer
- Bekendtgørelse om indberetning af transaktioner med værdipapirer
- Bekendtgørelse om værdipapirhandlers udførelse af ordrer
- Bekendtgørelse om investorbekendtgørelse ved værdipapirhandel.

Endvidere har Finanstilsynet tilkendegivet at ville udarbejde vejledninger til lovgivningen efter bekendtgørelserne er trådt i kraft.

I denne artikel vil vi fokusere på investorbekendtgørelse, og implementeringen heraf, som denne kommer til udtryk i Finanstilsynets udkast til bekendtgørelse om investorbekendtgørelse ved værdipapirhandel (herefter benævnt bekendtgørelsen).

En gennemgang af direktivet og bekendtgørelsen viser efter vores opfattelse, at der i høj grad bliver brug for praktisk vejledning fra Finanstilsynet, når værdipapirhandlere skal implementere reglerne for derved at sikre en ensartet implementering i Danmark. I modsat fald er der risiko for, at anvendelsen af reglerne bliver vidt forskellige, hvilket ikke i investorbekendtgørelsesmæssig sammenhæng er særlig hensigtsmæssig.

Anvendelsesområde

Bekendtgørelsen finder anvendelse på værdipapirhandlere, der har aktivitet i Danmark via et selskab eller en filial. Værdipapirhandlere er primært pengeinstitutter, realkreditinstitutter og fondsmæglerselskaber.

Måden MiFID implementeres på medfører, at en f.eks. bank, der har hjemsted i ét EU-land, men gennem filialer udøver aktiviteter i andre EU-lande, skal følge de lokale investorbekendtgørelsesregler. Dette er i overensstemmelse med den hidtidige praksis for forbrugeregulering. Banken skal derfor tilpasse forretningsgange mv. for hvert enkelt land, hvori der udøves aktivitet gennem fysisk tilstedeværelse, hvis reglerne i praksis implementeres forskelligt fra land til land.

Generelle bestemmelser

Bekendtgørelsen indeholder en række generelle bestemmelser, som vi i Danmark efter vores opfattelse allerede har regler for i dag, hvorfor de formentlig ikke giver anledning til de store udfordringer i forbindelse med implementeringen.

Bekendtgørelsen indeholder en generalklausul om, at en værdipapirhandler skal handle redeligt og professionelt.

Alle kundeaftaler skal indgås eller bekræftes på et varigt medium, og indeholde en beskrivelse af parternes væsentligste rettigheder og pligter samt hvilke finansielle ydelser, der er omfattet af aftalen. Det er vores vurdering, at dette også generelt er tilfældet i dag. Det må antages, at værdipapirhandleren kan give en bekræftelse elektronisk f.eks. via kundens e-boks.

Kundekategorisering

En værdipapirhandler skal inddele kunderne i følgende kategorier:

- 1 Professionelle kunder
- 2 Godkendte modparter
- 3 Detailkunder.

Kunder, der altid anses for professionelle kunder, er beskrevet i bekendtgørelsen bilag 1, og omfatter eksempelvis institutionelle investorer og meget store erhvervsvirksomheder. Andre kunder kan anmode om og godkendes som professionelle kunder, når denne giver afkald på investorbeskyttelsesreglerne og opfylder visse krav til handelsomfang. Bekendtgørelsen finder delvist anvendelse for professionelle kunder.

Godkendte modparter omfatter blandt andet investeringsselskaber, kreditinstitutter, forsikringselskaber, pensionskasser m.fl. Bekendtgørelsen finder ikke anvendelse for godkendte modparter.

Detailkunder er alle kunder, der ikke er professionelle kunder eller godkendte modparter, og omfatter alt fra hr. og fru Danmark til halvstore virksomheder.

Værdipapirhandleren skal informere kunden om, hvilken kundegruppe, denne er kategoriseret i, og om adgangen til at anmode om en anden kategorisering, samt om, hvilken betydning kategoriseringen har for graden af kundebeskyttelse.

Det er vores vurdering, at kategoriseringen af kunder generelt ikke vil give anledning til særlige vanskeligheder,

men at der blot er tale om en proces, som den enkelte virksomhed skal have igangsat.

Kundekategoriseringen har imidlertid afgørende betydning for, hvorledes værdipapirhandleren skal agere over for den enkelte kunde.

Egnetheds- og hensigtsmæssighedstests

Når værdipapirhandleren udøver investeringsrådgivning eller porteføljepleje over for en detailkunde, skal denne indhente de nødvendige oplysninger om en kundens kendskab til og erfaring med det investeringsområde, som er relevant for den specifikke type af produkt eller tjenesteydelse samt om kundens finansielle situation og investeringsformål, således at værdipapirhandleren kan anbefale kunden den værdipapirhandel og de finansielle instrumenter, der egner sig for vedkommende.

Værdipapirhandleren skal på baggrund af de nævnte oplysninger sørge for, at den specifikke transaktion, der anbefales eller udføres, opfylder følgende kriterier (egnethedstest):

- 1 Den opfylder kundens investeringsmål
- 2 Kunden er finansielt i stand til at bære de med handlen forbundne risici, der er i overensstemmelse med den pågældendes investeringsformål
- 3 Kunden har den nødvendige erfaring og det nødvendige kendskab til at kunne forstå risiciene ved transaktionen eller porteføljen (dog ikke nødvendigt for professionelle kunder).

Ud over ovennævnte, skal værdipapirhandleren for detailkunder udbede sig oplysninger fra kunden om dennes kendskab til og erfaring fra investeringsområdet, som er relevant for den type produkt eller tjenesteydelse, der udbydes eller efterspørges. På baggrund heraf skal værdipapirhandleren vurdere, om produktet er hensigtsmæssigt for kunden (hensigtsmæssighedstest). Værdipapirhandleren skal herunder afgøre, om kunden har den nødvendige erfaring og viden til at forstå de risici, der er forbundet med den specifikke type produkt eller tjenesteydelse, der tilbydes eller anmodes om.

Værdipapirhandleren skal indhente og udbede sig oplysninger om detailkundernes kendskab til og erfaringer på investeringsområdet, herunder kundens kendskab til produkter, handelsomfang og kundens uddannelsesmæssige baggrund. Endvidere skal værdipapirhandleren indhente informationer om kundens indtægtsforhold, aktiver, investeringer og fast ejendom samt kundens normale finansielle forpligtelser.

Reglerne vedrørende egenheds- og hensigtsmæssighedstest er efter vores opfattelse en væsentlig udvidelse af værdipapirhandlerens pligter i forhold til de nuværende regler.

Værdipapirhandleren er nødt til at kunne dokumentere, at værdipapirhandleren har foretaget de i bekendtgørelsen krævede overvejelser om egnethed og hensigtsmæssighed. Hensigtsmæssighed for den enkelte kunde kan der formentlig tages stilling til for typer af produkter, mens egnethed efter vores opfattelse i princippet skal vurderes for hver enkelt påtænkt transaktion. Reglerne vil medføre et stort arbejde med tilpasning af forretningsgange og procedurer for den enkelte værdipapirhandler. Såfremt den faktiske anvendelse af reglerne skal være ens i Danmark, vil dette kræve en meget detaljeret og praktisk vejledning fra Finanstilsynets side.

Særligt hensigtsmæssighedstest - hvor værdipapirhandleren skal afgøre, om kunden har den nødvendige erfaring og viden til at forstå de risici, der er forbundet med den specifikke type produkt eller tjenesteydelse – kan efter vores opfattelse være vanskelig reelt at gennemføre i praksis.

Det er ikke sikkert, at en kunde ønsker at give én værdipapirhandler alle oplysninger om dennes økonomi. Hvis dette er tilfældet, må værdipapirhandleren ikke rådgive kunden om investering mv., og kunden vil være henvist til alene at bede om "execution only", jf. neden for, af de mere simple produkter.

Selv de mere simple produkter som aktier, obligationer og investeringsforeningsandele har mange vanskeligt ved at forstå risiciene i. Hvis der etableres produkter, og der også indeholder afledte finansielle instrumenter, er forståelsesniveauet endnu mere begrænset.

Reglerne medfører formentlig, at de fleste private investorer ikke kan investere i avancerede finansielle produkter.

Execution only

Såfremt værdipapirhandleren alene modtager, formidler eller udfører en kundes ordrer (execution only), kan egenhedstest og hensigtsmæssighedstest undlades, såfremt følgende er opfyldt:

- 1 Tjenesteydelsen skal vedrøre børsnoterede aktier, pengemarkedsinstrumenter, obligationer, investeringsforeningsandele eller andre ikke-komplekse finansielle instrumenter
- 2 Tjenesteydelsen ydes på kunden initiativ

- 3 Kunden er underrettet om, at værdipapirhandleren ikke foretager hensigtsmæssighedsvurdering
- 4 Værdipapirhandleren opfylder forpligtelser i lov om finansiel virksomhed vedrørende begrænsning af interessekonflikter mest muligt, og underretning af kunden inden aftale indgås, hvor der er risiko for, at kundens interesse skades, samt visse regler vedrørende samledepot, der fastsættes i en bekendtgørelse.

Information om aftalevilkår

Bekendtgørelsen indeholder krav til de informationer, som en værdipapirhandler skal give en detailkunde.

Kunden skal dels have generelle oplysninger om værdipapirhandleren (adresse m.v., tilsynsmyndighed, arten og hyppighed af rapportering fra værdipapirhandleren til kunden samt beskrivelse af foranstaltninger, der træffes for at beskytte finansielle instrumenter og midler, som opbevares på kundens vegne, og politik vedrørende interessekonflikter).

Der skal endvidere gives generel information om finansielle instrumenter, som kunden kan påtænkes at erhverve, herunder informationer om risici, kursudsving, faktiske eller potentielle forpligtelser, samt eventuelle margenkrav.

Bekendtgørelsen fastlægger også krav til de prisoplysninger, som en værdipapirhandler skal give, herunder oplysninger vedrørende den samlede pris inklusiv omkostninger og skatter, oplysninger vedrørende omregning og omkostninger ved køb i fremmed valuta.

Bekendtgørelsen indeholder krav til de oplysninger, der skal fremgå af afregningsnota til kunden.

Endelige indeholder bekendtgørelsen krav til periodiske oversigter, når kunden har indgået aftale om porteføljepleje og underretning om tab.

Søjle 2 og 3 i Basel II-regelsættet medfører også væsentlige udfordringer

Af senior manager Christian Boserup,
PricewaterhouseCoopers

NB: Artiklens holdninger og konklusioner er forfatterens egne og ikke nødvendigvis udtryk for PricewaterhouseCoopers' officielle holdninger og konklusioner.

Resume:

Lige som med søjle 1 kan intern revision få betydelige udfordringer i relation til opgørelse af det samlede kapitalbehov under søjle 2 og oplysningsforpligtigelserne under søjle 3 i Basel II-regelsættet.

Indledning

Hvor de foregående artikler fokuserede på at give overblik over Basel II-reglerne og se mere specifikt på udfordringerne i søjle 1, har denne artikel til formål at løfte sløret for de udfordringer, der ligger i søjle 2 og 3 under Basel II-regelsættet. Efter en gennemgang af love og guidelines gives et overblik over søjle 2 og søjle 3. Der er løbende indsat kommentarer og vurdering med adresse til den interne revision samt en opsummering.

Hvad siger love og guidelines?

I henhold til FIL § 124, stk. 1, skal bestyrelse og direktion sikre, at instituttet har en forsvarlig basiskapital og interne procedurer til risikomåling, risikostyring og overvågning. Stk. 2 angiver minimumskravet til 8 % af de risikovægtede aktiver og stk. 4 understreger, at den samlede opgørelse af kapitalkravet ikke kan blive mindre end de 8 % - selv om der tages højde for udjævnende effekter mellem de forskellige risikotyper.

FIL § 71, stk. 1, nr. 5, er også relevant ved at understrege omfanget af de risici, der skal indgå i den samlede vurdering: "En finansiel virksomhed skal have ... effektive procedurer til at identificere, forvalte, overvåge og

rapportere om de risici, virksomheden er eller kan blive udsat for". Vejledning for pengeinstitutter i henhold til § 71⁷ præciserer bestyrelsens og direktionens roller og ansvar i relation til styringen af virksomheden.

Derudover er det relevant at se på bilag 1 til kapitaldækningsbekendtgørelsen - Tilstrækkelig basiskapital og solvensbehov - og bilag 20 om virksomhedens oplysningsforpligtelser samt i nogen grad bilagene 24 og 25 vedrørende indberetningsskemaer.

Bestyrelsen skal som minimum godkende de overordnede metoder, som virksomheden vil anvende, samt hvilke risici, der indgår ved opgørelsen af den tilstrækkelige kapital.

Sammenlagt indikerer ovenstående, at der fremover skal arbejdes mere systematisk, holistisk og fremadrettet med risikostyringen i virksomhederne - og det giver den interne revision en række udfordringer jf. nedenfor.

Søjle 2 - opgørelsen af det samlede kapitalbehov og tilsynets tilgang

Søjle 1 fastlægger reglerne for, hvordan instituttet kan opgøre minimumskravet til kapital for så vidt angår kredit-, markeds- og operationel risiko. Søjle 2 indeholder derimod retningslinjer for a) den proces kreditinstitutterne skal anvende ved opgørelsen af det samlede kapitalkrav⁸ og b) den proces Finanstilsynet skal anvende i sit tilsyn med kreditinstitutterne⁹. Målet med søjle 2-processerne er at styrke sammenhængen mellem instituttets risikoprofil, risikostyringssystem og dets kapital.

Instituttet skal selv udvikle sunde risikostyringsprocesser, som på passende vis identificerer, måler, aggregerer og overvåger sine risici. Instituttet forventes at have en passende vurderingsproces, som omfatter alle væsentlige elementer af kapitalplanlægning og -styring samt afsætter passende kapital til at modstå disse risici.

Mange principper men få konkrete anvisninger

I søjle 2 er der en lang række overordnede principper, der skal følges, men i modsætning til reglerne under søjle 1, er der relativt få konkrete anvisninger på, hvordan processen nøjagtigt skal designes. Det giver i sig selv en række udfordringer for den interne revision, herunder i forbindelse med at vurdere om processen giver et passende svar på, hvor meget kapital instituttet

⁷ Vejledningen til § 71 foreligger i et nyt udkast (november 2006).

⁸ ICAAP = Internal Capital Adequacy Assessment Process

⁹ SREP = Supervisory Review and Evaluation Process

overordnet set bør have i forhold til risikoprofil og risikostyringssystem.

Uden for søjle 1 ligger en række risici, som skal indgå i vurderingen af det samlede kapitalbehov. De vigtigste er kort beskrevet nedenfor.

I søjle 2-opgørelsen skal indgå kvalitative vurderinger af kreditrisiko, markedsrisiko og operationel risiko - dvs. kvalitativ vurdering af om søjle 1-opgørelsen af kreditrisiko, markedsrisiko og operationel risiko fanger alle risikoelementer tilstrækkelig godt.

Endvidere er omdømmerisiko som regel ikke omfattet af kreditinstitutternes definition af operationel risiko, og derfor skal denne risiko også indgå i vurderingen af det samlede kapitalbehov.

Derudover skal der foretages vurderinger af den forretningsmæssige risiko - f.eks. risici som følge af vækst, ændringer i konkurrenters eller kunders adfærd, som får relativt hurtig effekt for indtjeningen - samt den mere strategiske risiko, der ofte handler om mere strukturelle ændringer i virksomhedens branche - f.eks. den forventede introduktion af covered bonds eller en væsentlig ændring i distributionskraften mellem markedsdeltaerne. →

Endelig skal der foretages en vurdering af risici som strukturel valutarisiko, likviditetsrisiko samt restværdirisiko, hvor det måtte være relevant.

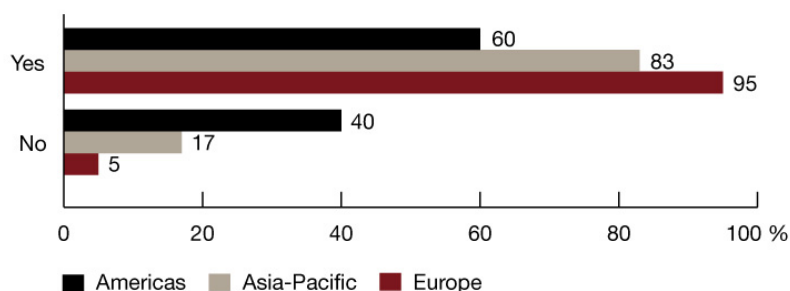
Der er ingen facitliste, som beskriver, hvordan disse vurderinger skal foregå - så den interne revision må f.eks. opsøge viden om god praksis for at kunne foretage vurderinger af, om processen og resultatet er passende.

I praksis er der to grundlæggende metoder

Valget af metode til opgørelse af det samlede kapitalbehov vil typisk afhænge af, i hvilket omfang der anvendes interne modeller til opgørelse af risici i søjle 1. Anvender instituttet interne modeller til opgørelse af kredit- og markedsrisici er der en indirekte forventning om (men ikke krav om), at opgørelse af det samlede kapitalbehov også befinder sig på et relativt avanceret niveau.

En undersøgelse fra oktober 2005 viste, at 95 % af de europæiske banker anvender eller planlægger at anvende økonomiske kapital som koncept til opgørelse af det samlede kapitalbehov.

11. Does your organisation use, or plan to use, economic capital to meet the requirements of Pillar 2 of the revised Basel framework?

Please note that totals do not always add up to 100 because of rounding, or because respondents could choose more than one answer.

Source: PricewaterhouseCoopers/Economist Intelligence Unit survey, October 2005

Anvendelse og validering af økonomiske kapitalmodeller er en kompliceret opgave for kreditinstituttet, og det er dermed en betydelig udfordring for den interne revision at forholde sig til, om metoden giver en passende beskrivelse af det samlede kapitalbehov.

De mindre institutter vil typisk vælge en tilgang, der ikke bygger på et samspil mellem statistiske fordelinger, men som i stedet er enklere at beregne og gennemskue. Eksempelvis har LOKALE PENGEINSTIT-

TUTTER udviklet en enkel model som sammenligner instituttet med sektoren. Regelsættet siger dog direkte, at en sammenligning med andre institutter ikke i sig selv er tilstrækkeligt, og derfor er der behov for at supplere denne eller lignende modeller med en række stresstest og i øvrigt supplere med vurderinger af alle de risici regelsættet nu opregner.

Denne mere enkle metode vil ofte tage udgangspunkt i minimumskapitalkravet fra søjle 1-beregningerne og

derefter tillægge eller fratække kapital til dækning af øvrige risici.

Uanset hvilken overordnet metode, der anvendes, skal kreditinstituttet løbende foretage stresstest, der er relevante for virksomheden, hvor de enkelte forudsætninger stresses. Formålet med stresstestene er at bestemme, hvilke ændringer i forudsætningerne instituttet kan overleve. Stresstesten skal måle, hvorledes indtjening og kapitalforhold påvirkes af relativt usandsynlige, men ikke helt utænkelige forhold. Der er ved at opstå en praksis for, hvilke standardstresstest et institut som minimum bør udsætte sig selv for. Den gode stresstest er en kombination af følsomhed overfor udsving i en enkelt parameter - f.eks. ændring af renteniveauet med f.eks. 2 procentpoint - og sammensatte scenarier, som kombinerer flere mulige hændelser.

Der skal foretages en uafhængig vurdering af opgørelse af det samlede kapitalbehov, og vurderingen skal foretages af en enhed, der ikke deltager i den løbende forretningsmæssige drift. Resultatet af vurderingen skal rapporteres til bestyrelsen. Bemærk, at for kreditinstitutter, der ikke anvender interne metoder, kan den kontrol, som bestyrelsen foretager, anses for at opfylde kravet til uafhængig vurdering og dermed kan den interne revision muligvis "fritages" for den opgave.

En lang række risici skal identificeres, vurderes og kvantificeres

Der er en hel del af ovenstående risici, der kan være vanskelige at kvantificere. For sådanne risici kan virksomheden vælge at begrænse risiciene ved hjælp af foranstaltninger omfattet af lov om finansiel virksomhed § 71 (med den tilhørende nye vejledning). Men kreditinstituttet kan ikke undlade at medtage væsentlige risici ved opgørelsen af den tilstrækkelige basiskapital blot fordi det er nødvendigt at skønne over den indflydelse, som risikoen har på den tilstrækkelige kapital. Det vil således på nogle områder være nødvendigt, at bestyrelse og direktionen skønsmæssigt fastsætter, hvilket beløb/procent, der skal afsættes til risici, der ikke kan kvantificeres specifikt.

Den tilstrækkelige kapital skal opgøres på baggrund af instituttets risikoprofil og f.eks. et ønske om at opnå en bestemt rating, instituttets omdømme i markedet og strategiske mål. Når sådanne forhold indgår i opgørelsen, skal instituttet kunne dokumentere, hvordan disse forhold har påvirket opgørelsen af den tilstrækkelige kapital. Bemærk, at disse forhold ikke kan medføre, at virksomheden får et lavere kapitalbehov, end en opgørelse baseret på virksomhedens risikoprofil ville medføre.

Nedenfor ses lidt nærmere på hver enkelt risiko.

Den fremtidige indtjening skal vurderes konservativt og i særdeleshed tage højde for forventede udsving i fremtiden. Regelsættet lægger generelt vægt på, at instituttet forholder sig mere til fremtiden end historiske udsving. Forventede udsving på mere end 50 % i forhold til budgettet vil f.eks. betragtes som væsentligt og bør føre til et passende tillæg.

Vækst er ofte et strategisk mål, som kan udgøre en betydelig risiko. Særligt når udlånet vokser eksplosivt, uden at der er tilgået instituttet væsentlig ny viden om risikoen ved disse udlån. Kan kreditinstituttet vise, at væksten alene eller primært foregår i segmenter, hvor der er særlig god viden om risici vil det formentlig ikke føre til et tillæg. Betydelig vækst i nye forretningsområder vil omvendt typisk medføre et tillæg. Særligt høje vækstrater skal også ses i sammenhæng med kapitalberedskabsplanen.

Risikokoncentration optræder i en række sammenhænge. Følsomhedsanalyser og/eller simple stresstest skal indgå i vurderingen af disse risici. Eksempler på risikokoncentration er:

- Mange store engagementer
- Geografisk koncentration
- Betydelige udlån til (risikofyldte) erhvervsvirksomheder i forhold til private
- Koncentration af sikkerheder
- Koncentration af markedsrisici (f.eks. få risikofyldte aktier eller højrisikovaluta).

Koncernrisici er relevante for de mere komplicerede koncerner. Der skal tage højde for de risici, der er forbundet med, at virksomheden ejer en eller flere dattervirksomheder. Det gælder særligt for de dattervirksomheder, som ikke indgår i den konsoliderede opgørelse efter lov om finansiel virksomhed §§ 171 og 172, herunder særlig forsikringsselskaber. Såfremt dattervirksomhederne udgør en væsentlig risikofaktor, skal der tages højde herfor. Viden om vurdering af risici i f.eks. forsikringsselskaber bliver dermed en nødvendig kompetence for den interne revision.

Likviditetsrisici kan opstå af forskellige årsager men er ret sjældne. Instituttet skal derfor overveje, om denne risikotype skal indgå i kapitalbehovet eller om de solide og indarbejdede forretningsgange og låneberedskab er tilstrækkeligt til, at risikoen kan udelades af opgørelsen. Se også under kapitalberedskabsplan.

Kontrolrisici optræder, når der ikke er sammenhæng mellem de ressourcer, instituttet anvender til at mini-

mere de risici, der er ved at udøve finansiell virksomhed og virksomhedens risikoprofil. Institutet skal derfor foretage en kvalitativ vurdering af sit kontrolmiljø. Der er udviklet en række værktøjer til at foretage sådanne vurderinger, og de er absolut relevante og effektive for de mellemstore og større institutter.

Institutet skal vurdere, om kompleksitet og størrelse i sig selv nødvendiggør overvejelser om korrektion af den tilstrækkelige kapital, bl.a. med hensyn til de ressourcer, som instituttet råder over. I disse overvejelser bør det indgå, om instituttet på anden måde har søgt at dække disse risici, f.eks. ved styrkelse af eller tillæg for kontrolmiljøet eller tillæg for en eventuel forøget risikokoncentration. Mindre kreditinstitutter skal typisk påregne et tillæg bl.a. som følge af begrænsede ressourcer og af historiske årsager (flere mindre institutter har været nødlidende).

Det præciseres også at ”en komplet udbygget organisation, hvor risikostyringen understøttes af forretningsgange, funktionsadskillelse, interne kontroller, ledelsesrapportering m.v., ikke vil give anledning til, at virksomheden kan foretage fradrag i den tilstrækkelige kapital”.

Kreditinstitutter, der har store afviklingsrisici, skal overveje, hvordan dette skal indgå i den tilstrækkelige kapital. Ved afviklingsrisici forstås risikoen for, at virksomheden afleverer et solgt aktiv eller penge til modparten uden samtidig at modtage penge eller det købte aktiv som forventet. Solide indarbejdede procedurer med gode kontroller kan medføre, at der ikke skal afsættes ekstra kapital til denne risikotype.

De strategiske risici skal ligeledes identificeres. Ved strategiske risici forstås f.eks. risici, der kan påvirke indtjeningen eller kapitalen som følge af ændringer i konkurrencesituationen, ny lovgivning, forkerte beslutninger, utilstrækkelig gennemførelse af vedtagne beslutninger - f.eks. et sammenbrud af kommunikationen mellem bestyrelsen, direktionen og ledelseslaget lige under - eller manglende evne til at tilpasse sig konkurrencesituationen.

Kreditinstituttet skal overveje, om der skal afsættes kapital til dækning af et forværret omdømme. Ved omdømmerisici forstås f.eks. risikoen for tab af indtjening og kapital som følge af virksomhedens dårlige omdømme blandt kunder, investorer, leverandører og offentlige myndigheder. Særligt i relation til omdømmerisici er det vigtigt at undersøge, om der er risici, der allerede er taget højde for under operationelle risici eller, om der er risici, der muligvis er udeladt af vurderingen pga. uklare definitioner og afgrænsninger. Den

interne revision bør være ekstra opmærksom på sådanne definatoriske eller afgrænsningsmæssige problemstillinger.

Markedsrisici der ikke er omfattet af søjle 1 - f.eks. renterisiko i bankbogen - skal også medtages i opgørelsen af det samlede kapitalbehov.

Endelig kan der være udefrakommende faktorer - eksterne risici - som kan påvirke den tilstrækkelige kapital. Dette kan f.eks. være risici, der opstår som følge af ændringer i lovgivningen eller de økonomiske og forretningsmæssige betingelser, og som ikke er dækket af de ovennævnte risici.

Alle skal have en kapitalplan

Bestyrelsen skal godkende en plan for fremskaffelse af kapital. Planen skal omfatte generelle principper for kapitalplanlægning, og hvem der er ansvarlig for processen. Planen skal også tage stilling til, hvordan kapitalkravet forventes overholdt i fremtiden, herunder en overordnet nødplan for afvigelser i de fastsatte forventninger og tage stilling til, hvad der skal ske, hvis der indtræffer uventede begivenheder. Nødplanen kan f.eks. indeholde planer for fremskaffelse af ny kapital, begrænsning af aktivitetsområderne eller anvendelse af risikoreducerende metoder. Institutet bør overveje, om det vil være effektivt at arbejde med hybridkapital som en del af kapitalberedskabet.

Udarbejdelse af kapitalplaner bør tage udgangspunkt i instituttets strategiske målsætninger, herunder vækst- og eventuelle rating-målsætninger og instituttets risikoappetit. Risikoappetitten er udtryk for instituttets risikovillighed og bør fastsættes af bestyrelsen i samarbejde med direktionen.

Overvågning og som minimum årlig revurdering

Opgørelsen af den tilstrækkelige basiskapital skal revideres så ofte - dog mindst årligt - som det er nødvendigt for at sikre, at alle risici er dækket tilstrækkeligt, og at den tilstrækkelige basiskapital er udtryk for den aktuelle risikoprofil.

Det betyder, at alle (væsentlige) ændringer i virksomhedens strategi, forretningsområder, de økonomiske eller forretningsmæssige betingelser eller andre forhold, der har en betydelig indflydelse på de forudsætninger eller metoder, der er lagt til grund for opgørelsen af den tilstrækkelige kapital, skal medføre tilpasninger i den tilstrækkelige kapital. Hvis virksomheden får eller påtager sig nye risici - f.eks. ved indgåelse i nye forretningsområder - skal disse identificeres og indgå i opgørelsen af den tilstrækkelige kapital.

Søjle 3 - gennemsigthed og rapportering

Retningslinjer for rapportering til de 3 målgrupper - eksterne, Finanstilsynet og ledelsen - giver i øjeblikket anledning til en del forvirring. Den eksterne rapportering - typisk i form af årsrapporter - reguleres af IFRS eller Finanstilsynets regnskabsbekendtgørelse. Rapporterne til Finanstilsynet er reguleret af de nye CO-REP-formater og rapporter til instituttets ledelse er reguleret af kravene i søjle 1, 2 og 3.

Denne artikel vil fokusere på rapporten til Finanstilsynet.

Instituttet skal til Finanstilsynet offentliggøre målsætninger og politikker for risikostyring på de enkelte risikokategorier, herunder de risici, der er omtalt i afsnittet i søjle 2.

Offentliggørelsen skal omfatte: strategier og procedurer for styring af de pågældende risici, strukturen i og tilrettelæggelsen af den relevante risikostyringsfunktion eller andre relevante funktioner, omfanget og arten af systemer til risikorapportering og -måling, politikker til risikoafdækning og risikoreduktion samt strategier og procedurer til overvågning af afdæknings- og reduktionsmekanismernes effektivitet.

For kreditinstitutter, der anvender interne metoder, er der naturligvis ret omfattende krav til oplysning om metoder og procedurer, jf. den foregående artikel.

Men uanset metode - og det kan måske overraske nogen - skal kreditinstituttet, der anvender kreditrisikoreduktionsteknikker (og det gør langt de fleste!), i hovedtræk oplyse om følgende:

- Politikker, procedurer, omfang af anvendelse af netting, herunder balanceført netting og netting under strengen
- Politikker og procedurer for værdiansættelse og forvaltning af sikkerhedsstillelse
- En beskrivelse af hovedkategorierne af modtagne sikkerhedsstillelse
- Hovedtyperne af modparter i form af garantistiller og kreditderivater og deres kreditværdighed
- Oplysninger om markeds- eller kreditrisikokoncentrationer inden for den foretagne kreditrisikoreduktion.

Hvad er den overordnede betydning for den interne revision?

Som det fremgår af de foregående afsnit, er der med det nye regelsæt lagt mere fokus på, at virksomheden

har mere omfattende metoder til identifikation, måling, styring, kontrol og overvågning end tidligere. Dette gælder naturligvis i særlig grad, når virksomheden anvender de interne/avancerede metoder, men er nu et krav der gælder alle kreditinstitutter. Et nøglespørgsmål er så, hvad der er "et passende niveau" for hvert enkelt kreditinstitut.

Identifikation, kvantificering, styring, kontrol, rapportering og overvågning

God risikostyring omfatter en række delprocesser som identifikation, kvantificering, styring, kontrol, rapportering og overvågning. Der er udviklet en række relativt enkle metoder og processer, der kan hjælpe institutterne med at forbedre den generelle risikostyring¹⁰, men den meget systematiske tilgang, som regelsættet lægger op til, er endnu ikke fuldt implementeret i ret mange institutter.

En omfattende og fremadskuende identifikationsproces ses ikke implementeret i ret mange virksomheder i dag, men antallet er stærkt stigende. For at sikre, at processen er tilstrækkeligt omfattende, bør alle dele af virksomheden inddrages i arbejdet - dvs. alle led i værdikæden fra indkøb og ansættelse af medarbejdere over produktudvikling til salg og service af kunder samt alle de understøttende interne processer, herunder samarbejde med andre virksomheder. Det er altså ikke længere tilstrækkeligt at have fokus på it-relaterede risici. Det er derfor relevant for den interne revision at kortlægge i hvilket omfang, den nuværende proces afviger fra god praksis og dermed, om den nuværende proces udgør en risiko for virksomheden.

Hvor langt ud i fremtiden skal man så fokusere? Bilag 1 siger, at "overvejelserne omkring en tilstrækkelig basiskapital skal være fremadrettede". Det betyder, at ændringer i virksomhedens strategi, forretningsplaner, samfundsmæssige forhold og andre forhold, der kan påvirke de forudsætninger og metoder, der hidtil er indgået i overvejelserne, skal give anledning til nye overvejelser. Det indebærer endvidere, at virksomheden ved opgørelse af den tilstrækkelige basiskapital skal lægge vægt på de fremtidige forventninger og mindre på de historiske erfaringer".

Den interne revision må tilse om dokumentation er tilstrækkelig

Opgørelsen af den tilstrækkelige kapital og solvensbehovet skal være skriftligt dokumenteret. Dokumentati-

¹⁰ Søg f.eks. inspiration i forskellige risikostandarder, herunder COSO (ERM) og Turnbull.

onen skal omfatte en beskrivelse af de metoder, forudsætninger og procedurer, der er anvendt i opgørelsen af den tilstrækkelige kapital og solvensbehovet. Dokumentationens omfang vil typisk være voksende med virksomhedens størrelse og kompleksitet i forretningsområder.

Den præcise udformning af dokumentationen skal foretages af det enkelte kreditinstitut. Følgende skal dog kunne dokumenteres:

- At opgørelsen af den tilstrækkelige kapital og solvensbehovet er godkendt af bestyrelsen
- Bestyrelsens plan for fremskaffelse af kapital og nødplaner
- Hvilke stresstest virksomheden anvender
- En beskrivelse af den interne proces for opgørelse af den tilstrækkelige basiskapital og solvensbehovet
- En beskrivelse af den metode til opgørelse af den tilstrækkelige basiskapital og solvensbehovet, som virksomheden anvender
- En beskrivelse af hvilke forhold, der indgår i opgørelsen
- Procedure og forretningsgange for revurdering af opgørelsen af den tilstrækkelige basiskapital og solvensbehovet
- Hvem der foretager den uafhængige vurdering
- En beskrivelse af den uafhængige vurdering
- Hvordan den interne rapportering foregår.

Omfang af gennemgang

Ligesom for søjle 1 skal gennemgangen foretages på koncernniveau og for hver enkelt juridisk enhed. Dvs. i princippet for alle koncernens modeller - uden hensyntagen til væsentlighed og risiko.

Afslutning

Hvor formålet med de forrige artikler var at give baggrund og overblik samt indblik i minimumskapitalkravene i søjle 1 - har denne artikel fokuseret på søjle 2 og 3.

I modsætning til søjle 1 rummer søjle 2 og 3 langt større grad af principper og derfor større plads til individuelle vurderinger. Der mangler endvidere stadig en koordinering af regnskabsreglerne (IFRS) og Basel II, således at f.eks. kravene til rapportering bliver klarere. Med et så nyt regelsæt og dermed begrænset erfaring vil der typisk være et betydeligt behov for løbende viden om god praksis på området, og da regelsættet tilrettes løbende, vil der formentlig være løbende behov for ajourføring og opdatering på de praktiske erfaringer.

Ordliste

Begreb (alfabetisk)	Beskrivelse
Basel II	Betegnelse for BCBS's udgave af regelsættet for internationalt aktive pengeinstitutter
CAD	Capital Adequacy Directive - tidligere betegnelse for EU-direktivets udgave af Basel II - nu under betegnelsen CRD.
GL03	Endelig udgave af CP03 - principper for tilsynets tilgang
GL10	Endelig udgave af CP10 - de 10 principper for opgørelse af det samlede kapitalbehov (ICAAP)
ICAAP	Internal Capital Adequacy Assessment Process, ICAAP - kreditinstitutets egen metode til opgørelse af det samlede kapitalbehov i henhold til søjle 2.
SREP	Supervisory Review and Evaluation Process - retningslinjer for Finanstilsynets tilsynsproces
SRP	Supervisory Review Process - retningslinjer for Tilsynets tilgang til kreditinstitutternes opgørelse af det samlede kapitalbehov (ICAAP) og sin egen tilsynsproces (SREP)
Søjle 1	Ref. Basel II-regelsættet - indeholder retningslinjer for opgørelse af minimumkapitalkravet for kredit, operationel og markedsrisiko
Søjle 2	Ref. Basel II-regelsættet - retningslinjer for bankens interne opgørelse af det samlede kapitalbehov (ICAAP) og de nationale myndigheders tilsynsproces (SREP) samt tilsynets overordnede tilgang til både ICAAP og SREP (SRP)
Søjle 3	Ref. Basel II-regelsættet - retningslinjer for rapportering.

Præsentation af IIA standarder

Attribute standarder formål, autoritet og ansvar samt Uafhængighed og objektivitet - Standards 1000 og 1100

Af Hans Henrik Berthing, Statsautoriseret revisor mdb, CISA, CIA, IT Revisionschef, Post Danmark

Hvorfor skal intern revisor overhovedet bekymre sig om IIA-standarder? Hvis intern revisor skal, hvor skal man begynde, og har det nogen ende? Hvordan er sammenhængen til de danske revisionsstandarder og øvrige standarder? Dette er meget relevante spørgsmål for de fleste læsere.

Som medlem af IIA er man forpligtet til at efterleve IIA "Code of Ethics" og IIA standarderne. Dette følger af professionen at følge de professionelle standarder, der er fastsat. Denne artikel vil forsøge at besvare det næste spørgsmål. Standards 1000 og 1100¹¹, der sammen med "Code of Ethics" fastsætter spillereglerne og grundlaget for Intern Revisionsfunktion er valgt at blive præsenteret i denne artikel.

Det sidste spørgsmål besvares ved, at de danske revisionsstandarder¹², der omhandler etik, funktion, uafhængighed, kvalitetssikring og lignende, stort set har de samme krav som IIA standarder. De vil derfor ikke blive omtalt yderligere i nærværende artikel.

Artikel vil beskrive, hvorledes Intern Revision i Post Danmark har valgt at implementere standarderne 1000 og 1100.

Audit charter eller funktionsbeskrivelse

Intern Revisions fundament er beskrivelsen af de rammer, som funktionen skal fungere indenfor. Det er derfor vigtigt, at dette sker på en solid og fornuftig måde. Helt i lighed med et bygningsværk. Udarbejdel-

sen af en funktionsbeskrivelse (IIA definition: Audit Charter) er et godt sted at starte. Funktionsbeskrivelsen er med til at formalisere en lang række af retningslinier og forhold for Intern Revision, herunder organisatorisk placering, uafhængighed og samarbejde med Ekstern Revision. Funktionsbeskrivelser kan have mange forskellige formater og indhold. Denne artikel vil beskrive en måde at opbygge funktionsbeskrivelsen på under hensyntagen til IIA standards 1000, 1100, 1110, 1120 og 1130 med tilhørende Practice Advisories. Læseren skal være opmærksom på, at funktionsbeskrivelse kan og bør indeholde andet end disse standarder.

Standard 1000

Standard 1000 - Purpose, Authority, and Responsibility beskriver de overordnede krav, der definerer den interne revisions funktion: "*The purpose, authority, and responsibility of the internal audit activity should be formally defined in a charter, consistent with the Standards, and approved by the board.*" Standard 1000 underbygges af følgende *implementation standards*, der beskriver implementering af standard 1000:

- 1000.A1 - The nature of assurance services provided to the organization should be defined in the audit charter. If assurances are to be provided to parties outside the organization, the nature of these assurances should also be defined in the charter.
- 1000.C1 - The nature of consulting services should be defined in the audit charter.

Practice Advisories 1000-1, 1000-C.1-1 og 1000C.1-2 giver en yderligere beskrivelse og hjælp angående indholdet af et audit charter. Practice Advisory 1000-1 beskriver de forhold, Chief Audit Executive¹³ (CAE) skal være opmærksom på i forbindelse med fastlæggelse af audit charter. Herunder forhold om godkendelse, formalia og regelmæssig gennemgang af charteret. Læseren kan med fordel gennemgå PA 1000-1 for yderligere kommentarer. PA 1000.C1 er en længere beskrivelse og definition af rådgivningsydelser. Interesserede i rådgivningsydelser bør læse denne PA og vurdere, hvad der skal med i indholdet af funktionsbeskrivelsen.

Operationalisering af AS 1000 i Post Danmark

I Post Danmark er etablering af Intern Revision fastsat i vedtægterne, og dermed godkendt af både bestyrelsen og generalforsamlingen. Det fremgår endvidere af vedtægterne, at der skal udarbejdes en funktionsbeskrivel-

¹¹ I artiklen er det forudsat at standarderne 1100, 1110, 1120 og 1130 alle hører ind under 1100.

¹² Oversættelse af ISA (International Standards of Auditing)

¹³ Revisionschef

se¹⁴ for Intern Revision. Funktionsbeskrivelsen er godkendt af bestyrelsen.

Indledningen i funktionsbeskrivelsen beskriver mandattet for etableringen af Intern Revision med henvisning til vedtægterne. Funktionsbeskrivelsen betragtes som værende grundlaget for Intern Revisions pligter og rettigheder.

Det fremgår endvidere, at den interne revision også fungerer som intern revision i koncernens danske datterselskaber.

Funktionsbeskrivelsen skal ændres i de tilfælde, koncernrevisionschefen skønner det nødvendigt eller lovændringer eller lignende kræver det. Det er koncernrevisionschefens pligt at stille bestyrelsen forslag til sådanne ændringer. Bestyrelsen skal herefter godkende den ændrede funktionsbeskrivelse.

Operationalisering af IS 1000.A1 i Post Danmark

Funktionsbeskrivelse beskriver opgavefordelingen og ansvaret mellem den interne og eksterne revision ved revision af Post Danmark A/S' årsrapport, koncernregnskab samt regnskaber for datterselskaber. Således skal revisionen ske i overensstemmelse med god revisionsskik og årsregnskabslovens bestemmelser, samt særlovgivning og vedtægter. Endvidere fremgår forholdsregler overfor for risorevisor.

Funktionsbeskrivelse kræver, at samarbejdet mellem Intern Revision og de valgte revisorer fastsættes i en aftale om udførelse af revisionsarbejdet. Denne aftale beskriver nærmere de enkelte ansvarsområder og samarbejdet generelt. Samarbejdet skal omfatte planlægning, udførelse og dokumentation af revisionsarbejdet. Dette er i øvrigt også et krav i henhold til de danske revisionsstandarder, når ekstern revision samarbejder med intern revision.

Endelig er der i funktionsbeskrivelsen beskrevet samarbejde med andre revisorer på de områder, hvor der ydes serviceydelser for hinanden.

Operationalisering af IS 1000.C1 i Post Danmark

Det er valgt at implementere IS 1000.C1 ved i funktionsbeskrivelsen at fastsætte, at Intern Revision på eget initiativ eller efter bestyrelsens eller direktionens anmodning kan udføre anden revision samt rådgivning og særlige undersøgelser m.v. Direktionen orienteres normalt forudgående om rådgivning og særlige undersøgelser m.v., som iværksættes af Intern Revision på eget initiativ.

1100 – Independence and Objectivity

Standard 1100 - Independence and Objectivity beskriver de overordnede krav, der definerer uafhængighed og objektivitet. Teksten i standarden er: "*The internal audit activity should be independent, and internal auditors should be objective in performing their work.*"

Standard 1100 underbygges af følgende *standards og implementation standards*, der dels beskriver uafhængighed og objektivitet nærmere samt beskriver, hvordan 1100 bør implementeres:

1110 – Organizational Independence

The chief audit executive should report to a level within the organization that allows the internal audit activity to fulfil its responsibilities.

- 1110.A1 - The internal audit activity should be free from interference in determining the scope of internal auditing, performing work, and communicating results.

1120 – Individual Objectivity

Internal auditors should have an impartial, unbiased attitude and avoid conflicts of interest.

1130 – Impairments to Independence or Objectivity

If independence or objectivity is impaired in fact or appearance, the details of the impairment should be disclosed to appropriate parties. The nature of the disclosure will depend upon the impairment.

- 1130.A1 – Internal auditors should refrain from assessing specific operations for which they were previously responsible. Objectivity is presumed to be impaired if an internal auditor provides assurance services for an activity for which the internal auditor had responsibility within the previous year.
- 1130.A2 – Assurance engagements for functions over which the chief audit executive has responsibility should be overseen by a party outside the internal audit activity.
- 1130.C1 - Internal auditors may provide consulting services relating to operations for which they had previous responsibilities.
- 1130.C2 - If internal auditors have potential impairments to independence or objectivity relating to proposed consulting services, disclosure should be made to the engagement client prior to accepting the engagement.

Endvidere er der også til disse standarder en yderligere beskrivelse og hjælp i Practice Advisories. Dette er beskrevet i Practice Advisories 1100-1; 1110-1,2 og .A1-1, 1120-1 samt 1130-1, .A1-1 og .A.1-2. Disse

¹⁴ Audit Charter

Practice Advisories beskriver nærmere de forskellige forhold CAE, som den interne revision skal være opmærksom på i forbindelse med uafhængighed og objektivitet. Læseren kan med fordel gennemgå disse Practice Advisories for yderligere kommentarer.

Operationalisering af AS 1100 i Post Danmark

Funktionsbeskrivelsen fastsætter, at Intern Revision ledes af en koncernrevisionschef, der ansættes og afskediges af bestyrelsen. De kontraktmæssige forhold for koncernrevisionschefen fastsættes af bestyrelsen. Det fremgår, at koncernrevisionschefen har direkte reference til bestyrelsen. Det vil sige den funktionelle rapportering sker til bestyrelsen. Den administrative rapportering sker til direktionen. Herunder at direktionen orienteres i forbindelse med henvendelser til bestyrelsen.

Koncernrevisionschefen har det samlede personaleansvar under hensyntagen til det godkendte budget. Ved ansættelse og afskedigelse af ledende medarbejdere skal bestyrelsen orienteres.

Intern Revision har sit eget budget- og regnskab. Budgettet omfatter normering, aflønning, uddannelse, investeringer, konsulentbistand. Budgettet forelægges bestyrelsen til godkendelse via direktionen.

For at Intern Revision har mulighed for at fastsætte opgavernes udførelse og omfang skal Intern Revision underrettes om planer om ændringer af regnskabsrelevante forretningsgange og IT-systemer. Koncernrevisionschefen er pligtig til at udføre de opgaver, der er nødvendige for at opfylde det revisionsmæssige ansvar. Koncernrevisionschefen har adgang til bestyrelsesprotokollen og er berettiget til at indhente alle de oplysninger, som koncernrevisionschefen skønner nødvendige for gennemførelse af revisionen i henhold til funktionsbeskrivelse og aftale om udførelse af revisionsarbejdet. Koncernrevisionschefen har ret til at deltage i bestyrelsesmøder under behandling af sager, der har betydning for revisionen eller for aflæggelsen af regnskabet. Derudover kan koncernrevisionschefen deltage i bestyrelsesmøder, når bestyrelsesformanden bestemmer dette.

Koncernrevisionschefen har pligt til at overvære bestyrelsens behandling af sager, såfremt det ønskes af blot ét bestyrelsesmedlem.

Angående bestemmelser om habilitet er det valgt at anvende stort set tilsvarende regler som fastsat i lov om statsautoriserede revisorer. Således har koncernrevisionschefen pligt til at underrette bestyrelsen og de valgte revisorer om eventuelle habilitetsproblemer.

Tilsvarende har medarbejderne i Intern Revision pligt til at underrette koncernrevisionschefen om eventuelle habilitetsproblemer. Derudover er det fastlagt i Intern Revisions vision, mission og værdier, at arbejdet skal varetages under hensyntagen til uafhængighed og objektivitet.

Internt rekrutterede medarbejdere (1130.A1)

Medarbejdere, der rekrutteres, må ikke udføre assurancearbejde inden for det område, hvor de har arbejdet det seneste år før ansættelse. Den karenperiode gælder til et år efter ansættelse. Endvidere kan medarbejdere, der midlertidig har været udlånt i en længere periode til specifikke enheder, ikke deltage i assurance arbejde for de pågældende enheder i et halvt år efter ophør af udlån.

Revision af Intern Revisions regnskab (1130.A2)

Efter aftale med bestyrelsen gennemgås Intern Revisions regnskab af en enkelt medarbejder fra Intern Revision. Denne gennemgang udføres under supervision af Ekstern Revision. For kritiske og følsomme områder har Ekstern Revision det fulde ansvar. Ekstern Revision udarbejder på baggrund af dette et notat til koncernrevisionschefen.

Rådgivningsopgaver for medarbejdere internt rekrutteret (1130.C1)

Det er besluttet, at rådgivningsopgaver kan varetages af medarbejdere, der kommer fra funktionen. Dette fremgår ikke direkte af funktionsbeskrivelsen. Vi er dog opmærksomme på, at dette kan påvirke uafhængigheden i forbindelse med efterfølgende assurance arbejde.

Rådgivningsopgaver, der kan påvirke uafhængighed eller objektivitet (1130.C2)

Medarbejdere i Intern Revision må ikke pålægges eller deltage i arbejde, der er uforeneligt med en forsvarlig varetagelse af de revisionsmæssige opgaver. Herunder opgaver, der kan påvirke Intern Revision eller medarbejders uafhængighed eller objektivitet. Medarbejdere skal informere ledelsen i Intern Revision. Ledelsen skal behandle sådanne henvendelser og drage en passende konklusion. Koncernrevisionschefen skal i tvivlstilfælde underrette bestyrelsen og de valgte revisorer herom.

Oversigt over tilladte og ikke tilladte ydelser

Finansiell revision og IT-revision Review af halvårsrapport Udarbejdelse af analyser Gennemgang af risk management og værdiansættelse Rådgivning om bogføring og regnskabsudarbejdelsen Rådgivning om kontroller, bogføring mv. Gennemgang af budgetter, selvangivelse, mv. Deltagelse i styregruppe-, projekt-, bestyrelsesmøder mv. Udarbejdelse af management letter Pre- og post implementation review Undersøgelser om besvigelser Vurdering om funktionsadskillelse Gennemgang af cost/benefit analyser	Tilladte ydelser
Juridisk assistance (primært erhvervs-, skatte- og IT-jura) Udarbejdelse af forretningsgangsbeskrivelse Assistance ved implementering af systemer Regnskabsmæssig assistance Udføre kompenserende kontroller	
Vurderingsberetninger Fastlægge risikovurdering og –proces Træffe beslutninger under styregruppe mv. Fastlæggelse af strategi, mål, KPI'er mv. Fastlæggelse af funktionsadskillelse eller organisationen Indgåelse af kontrakter eller aftaler Udarbejdelse af budgetter eller selvangivelse Implementering af kontroller, systemer, hardware mv. Rekruttering af chefer, nøglemedarbejdere Opstilling af internt eller eksternt regnskab Medlem af bestyrelsen Værdiansættelse af aktiver eller regnskabsmæssige skøn Træffe beslutning om regnskabsmæssige dispositioner Bogføring eller Selvrevision	Ikke tilladte ydelser

Oversigten viser ydelser, som kan påvirke uafhængigheden. De nederste ydelser som bogføring og selvrevision er klare uafhængigheds kompromitterende. Disse ydelser kan vi derfor ikke udføre. Ydelser i det orange/gule område er den grå zone, hvor vores medarbejdere skal vise agtpågivenhed¹⁵. For disse ydelser kræver særskilt vurdering og godkendelse af chef eller koncernrevisionschefen.

Afslutning

Intern Revision har i efteråret 2006 foretaget intern og eksterne quality assessment. I den forbindelse har vi konstateret, at Intern Revisions funktionsbeskrivelse fuldt ud efterlever IIA Standards 1000 og 1100. Som resultat af den interne quality assessment har vi valgt at forbedre funktionsbeskrivelse på enkelte punkter. Dette er gjort med henblik på bedre efterlevelse af de forhold, der er beskrevet i practice advisories for de i artiklen nævnte standarder.

¹⁵ Interne revisionsafdelinger underlagt Revisionsbekendtgørelsen vil dog ikke kunne påtage sig disse opgaver.

ECIIA, årskonference i Finland

Af Henning F. Nielsen, TrygVesta, intern revision

ECIIA konference 6.– 8. september 2006 i Finland

I ovennævnte tidsrum blev der i Helsinki, afholdt den årlige konference for ECIIA.

De finske arrangører, som i øvrigt havde 50 års jubilæum, havde valgt at lægge åbningsreceptionen på Helsinki's rådhus.

Dette gav mulighed for, under hyggelige former, at møde hovedparten af de 360 deltagere, repræsenterende 39 lande, som var tilmeldt konferencen.

Konferencen, hvis overskrift var "Internal Audit - The Challenge", blev åbnet af præsidenten for ECIIA Richard Nelson med et indlæg omkring Status of the Profession in Europe.

Richard Nelson omtalte de mange udfordringer, som de interne revisorer står for, herunder:

- Rapid Change
- Greater Opportunities
- Challenge to Perform
- Potentially More Legislation
- More Direction from the EU
- An opportunity to be Grasped

Deltagerne, hvoraf en del kom fra nye medlemslande, fik et godt indblik i, hvor ECIIA står i dag samt de store udfordringer, der venter.

På de efterfølgende to konferencedage var indlæggen delt op i steams, og der var mulighed for at vælge mellem 24. Herunder bl.a.

- Risk Management and Assurance at Nokia Group
- Lessons learned from the SOX exercise
- Whistleblower Procedures Best Practices
- Corporate Governance in the Public Sector

Efter den meget velorganiserede ECIIA konference blev der afholdt den årlige generalforsamling i ECIIA.

I denne generalforsamling deltog formanden Chief Internal Auditor Ane Marie Christensen, Nordea.

Nye medlemmer

Foreningen byder velkommen til:

A. P. Møller-Mærsk

Internal Financial Auditor Kaare Buchreitz
Risk Auditor Jesper Lund Larsen
Internal Financial Auditor Lars Funch Ravnborg

Codan Forsikring

Senior IS auditor Lars Henrik From

Danske Bank

Senior manager Lene Christensen
Auditor Birgitte Højgaard
Internal Auditor Christoffer Max Jensen

DLG

Internal auditor Otto Tingleff

DLR Kredit

Internal auditor Jens-Christian Høj Nielsen

Ernst & Young

Manager Ralph Bengtsson
Consultant Sandra Mattson
Senior consultant Lars-Espen Tøsse

Finansministeriet

Specialkonsulent Anette Christensen
Specialkonsulent Erik Jørgensen
Fuldmægtig Morten Bisgaard Kristensen
Specialkonsulent Tim Molbæk
Fuldmægtig Inge Frank Nielsen
Afdelingsleder Michael Rasmussen

Fionia Bank

Revisor Ole Munch Christensen

Forstædernes Bank

Revisor Carsten Bahn
Internal Auditor Julie Kuhn Larsen

Forsvarsministeriets Interne Revision

Revisionschef Carsten Kyhnav

Grant Thornton

State Authorised Public Accountant Benny Voss

KPMG

Statsaut. revisor Anja Bjørnholt Lütthcke

Lån & Spar Bank

Intern revisor Kim Nørgaard

Nordea

Internal Auditor Sandra Perlman Aisen

Novo Nordisk

Internal Auditor Camilla Thomasen
Internal Auditor Jonas Wellendorph

Nykredit

Intern revisor Søren Klarskov
Intern revisor Bibi Hvalsøe Olsen
Intern revisor Peter Mørck Thomsen

Pen-Sam

Internal Auditor Lene Gudbergesen
Intern revisor Kristine Hjørund

PricewaterhouseCoopers

Partner Jesper Edelbo

Post Danmark

Auditor Kasper Eghøj

Roskilde Bank

Intern revisor Birgit Birk Schledermann

Saxo Bank

Director Peter Winther Schrøder

SEB

Internal Auditor Stine Wolf Larsen

Topdanmark

Intern revisor Gitte Aaberg Olesen

Tryg Forsikring

Internal auditor Knud Lindemose

Værdipapircentralen

IS auditor Jan Ole Åvist

”Bagsmækken”

Oplysninger om Foreningen af Interne Revisorer

Foreningens adresse:

Nordea A/S
Foreningen af Interne Revisorer (IIA)
Att: Chief Internal Auditor Ane Marie Christensen
Strandgade 3, PO Box 850
0900 København C

CVR nr. 73954215

Foreningen af Interne Revisorers bestyrelse har følgende sammensætning:**Formand**

Chief Internal Auditor Ane Marie Christensen,
Nordea

☎ 33 33 10 75

e-mail: ane.marie.christensen@nordea.com

Næstformand

Revisionschef Claus Okholm,
Nykredit

☎ 33 75 93 02

e-mail: co@nykredit.dk

Kasserer

Revisionschef Jens Galsgaard,
TrygVesta

☎ 44 20 30 80

e-mail: jens.galsgaard@tryg.dk

Sekretær

Revisionschef Ole Kirkbak,
Sydbank

☎ 74 36 31 00

e-mail: ole.kirkbak@sydbank.dk

Bestyrelsesmedlemmer

VP Internal Audit Vibeke Aggerholm,
Carlsberg Breweries

☎ 33 27 12 26

e-mail: vibeke.aggerholm@carlsberg.com

Professor Lars Kiertzner,
Aalborg Universitet

☎ 96 35 72 52

e-mail: lki@business.aau.dk

Revisionschef Hans Christian Møller,
Direktoratet for Fødevarerhverv

☎ 33 95 81 30

e-mail: hkm@dffe.dk

Koncernrevisionschef Anne Rømer,
TDC

☎ 33 43 75 45

e-mail: aro@tdc.dk

Revisionschef Jens Peter Thomassen,
Danske Bank

☎ 45 12 77 01

e-mail: jens.peter.thomassen@danskebank.dk

Indmeldelse i foreningen

Indmeldelse i foreningen foretages til:

Hanne Brandt

☎ 3375 9307

e-mail: hbr@nykredit.dk

Jobannoncer

Jobannoncer for medlemmer kan bringes i INFO.
Helside annoncer koster 2.000 kr.

Halvside eller mindre annoncer koster 1.000 kr.

Annonceudkast sendes til foreningens adresse jf.
ovenfor.

For ikke medlemmer aftales prisen særskilt.

Eksamen

Nærmere oplysninger om CIA-, CGAP-, CCSA- og
CFSA-eksamen kan fås på IIA Inc's hjemmeside
www.the.org eller ved kontakt til Uddannelsesudval-
get.

Indlæg til INFO

Artikler i INFO honoreres med en vingave.

Næste nummer

INFO 35 udkommer i april 2007.

Oplysninger om mærkedage

Oplysninger om mærkedage bedes meddelt til:

Bente Hallberg,

☎ 3678 22 87

e-mail: iia.redaktion@mail.dk

Oplysninger om diverse hjemmesider

IAs hjemmeside	www.theiia.org www.itaudit.org
IIA, DKs hjemmeside	www.iia.dk
IIA, UK Chapter	www.iia.org.uk

Redaktionen kan oplyse, at INFO kan ses på foreningens hjemmeside på www.iia.dk

IIA standarder, der er præsenteret i INFO

INFO nr.	Standard	Emne	Præsenteret af:
24	2410 PA 2410-1	Rapportering	Frank Sundgaard Nielsen, Nordea
25	2010, 2200 2240	Planlægning	Solveig Petersen, Post Danmark
26	1300 - 1340	Kvalitetsstyring af revisionsarbej- der	Carsten Damø, Nordea
27	2110	Risk Manage- ment	Solveig Petersen, Post Danmark
29	2230.A1 2330.A2 2330.C1	Opbevaring og beskyttelse af dokumentation	Birgitte Rousing Svenningsen, Saxo Bank
34	1000 1100	Formål, autoritet og ansvar samt uafhængighed og objektivitet	Hans Henrik Berthing Post Danmark

REDAKTIONEN

ØNSKER ALLE

EN GLÆDELIG JUL

OG ET GODT NYTÅR

Indeks over artikler m.v., der er bragt i INFO, nr. 32, 33 og 34/2006

Emne	Forfatter	INFO nr.
<i>Anskaffelse og implementering af revisionsværktøjet TeamMate</i>	Henning Funck Nielsen	32
<i>Artikel – FIR – RS 240 (ajourført)</i>	Erik Ingvarsten Terese Dissing	32
<i>Basel II medfører væsentlige nye udfordringer for intern revision – del 1</i>	Christian Boserup	32
<i>Certified Internal Auditor (CIA)</i>	Thomas Borch Nygaard Peter Bache	32
<i>“Foreningens hjemmeside”</i>	Glenn Thunø	32
<i>Quality Assessment of the Internal Audit Activity</i>	Carsten Damø Jens Augsburg	32
<i>Forventninger til fremtidens interne revision, god selskabsledelse og risikostyring</i>	Vibeke Aggerholm	33
<i>IAs årskonference i Danmark 2006</i>	Louise Claudi Nørregaard	33
<i>IAs konference i Norge 2006</i>	Henning Funck Nielsen	33
<i>Revision af unoterede aktieinvesteringer, herunder gennem kapitalfonde</i>	Michael E. Jacobsen Merete Koldkjær Nielsen	33
<i>Revisionskomiteer – herunder ekstern og intern revisors rolle</i>	Morten Egelund Anni Haraszuk	33
<i>Risikostyring i et corporate governance perspektiv - boganmeldelse</i>	Jørgen Valter Hansen Lars Hansen	33
<i>RS 240 (ajourført) – The Nordea Way</i>	Nina Belcaid Anette K. Laursen	33
<i>Spørgeskemaundersøgelse (INFO)</i>	Redaktionsudvalget	33
<i>Søjle 1 i Basel II regelsættet medfører udfordringer for intern revision – del 2</i>	Christian Boserup	33
<i>ECIIA konference i Finland 2006</i>	Henning Funck Nielsen	34
<i>Implementering af MiFIDs egnetheds – og hensigtsmæssighedstests i Danmark</i>	Lars Rhod Søndergaard Anders Duedahl-Olesen	34
<i>Intern revision i danske virksomheder: Karakteristika og konsekvenser</i>	Kim Klarskov Jeppesen Marika Arena	34
<i>Intern revision i den finansielle sektor</i>	Henrik Bjerre-Nielsen	34
<i>Intern Revisions påtegning på årsrapporten best practice? – ikke i Codan!</i>	Anne Jæger	34
<i>Revisionskommissionens forslag til ny revisorlov</i>	Lars Kiertzner	34
<i>Søjle 2 og 3 i Basel II regelsættet medfører også væsentlige udfordringer – del 3</i>	Christian Boserup	34
<i>Præsentation af IIA standarder - Formål, autoritet og ansvar samt uafhængighed og objektivitet</i>	Hans Henrik Berthing	34

Senior Manager – Internal Audit

Med ca. 60 erfarne medarbejdere er Ernst & Young, Advisory Services i væsentlig grad med til at præge udviklingen på såvel det danske marked som internationalt inden for intern revision og risk management. De ydelser, der tilbydes fra afdelingen, er: Rådgivning i forbindelse med opbygning af intern revision i virksomheder - herunder metodikker, viden og teknologi. Assistance ved praktisk gennemførelse af intern revision hos klienter. Insourcing af intern revision fra klienter. Rådgivning og konkret udførelse af Sarbanes Oxley opgaver. Andre IR Services, som fx Technology Risk, IT-revision, Analytics, Fraud m.v.

Læs mere på www.ey.com

Som Senior Manager

er du ansvarlig for salg og leverance af de opgaver og projekter, der ligger inden for afdelingens arbejdsområde. Endvidere er det en væsentlig opgave at skabe, udvikle og vedligeholde kunderelationer inden for forretningsområdet. Du vil fungere som projektleder på nogle opgaver og som teammedlem på andre og en vigtig opgave bliver at coache og udvikle yngre og mindre erfarne kolleger. Desuden vil du indgå i et tværfagligt samarbejde på tværs af landegrænser.

Ernst & Young foretager en løbende udvikling og ajourføring af de omtalte ydelser og services, og i dette arbejde er det din opgave som Senior Manager at være ansvarlig for konstant kvalitetssikring af aktiviteterne. Desuden vil Senior Manageren få ansvar for præsentation af resultater og løsninger over for klienter. Dette vil ske i samarbejde med den kundeansvarlige hos Ernst & Young.

Stillingen er placeret på Ernst & Youngs hovedkontor i København.

Du har

formodentlig en uddannelse som revisor (statsautoriseret revisor, cand.merc.aud., HD-R, registreret revisor el.lign.) måske kombineret med nogle års erfaring som rådgiver/konsulent på lignende ydelser. Eller også har du siddet på den anden side af bordet med ansvar for intern revision i en større virksomhed. Gennem din karriere har du opnået en god forståelse for forretningsmæssige problemstillinger og intern revision - herunder evnen til at sætte dig ind i klientvirksomhedens processer. Det er afgørende, at du kan trives med at markedsføre og sælge de nævnte ydelser, herunder at deltage i konferencer og salgsmøder samt aktivt deltage i udvikling af forretningen i samspil med dine kolleger.

Som person

skal du have stort engagement, viden og interesse for dit faglige område. Det er desuden vigtigt, at du viser, at du har gode samarbejdsevner i din daglige omgang med medarbejdere i afdelingen og i den øvrige organisation, der er baseret på samarbejde og udvikling. Du skal konstant søge at forbedre områdets resultater gennem kreativitet og udarbejdelse af alternative løsninger. Du er en forretningsorienteret og selvstændig person med lederevner, gennemslagskraft og gode kommunikations- og samarbejdsevner.

Yderligere spørgsmål?

Kontakt Managing Consultant Erik Olesen hos Wingmanager på telefon 70 150 160. Diskretion og fortrolighed er en selvfølge. Send din ansøgning med CV fra www.wingmanager.dk straks, idet ansøgningerne vil blive behandlet løbende.

